

محمد رضا مانی فر

{ دکترای تخصصی ژورنالیسم و پژوهشگر سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران }
mrmanifar@yahoo.com

صدا و سیما در اندیشه مقام رهبری: تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب

آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس
و مدیران سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

چکیده

هدف اصلی این تحقیق، تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب اسلامی در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما است که در فاصله سال‌های ۱۳۶۹ - ۱۳۹۴ بیان کرده‌اند. دو پرسش اساسی تحقیق این است که سخنرانی‌های مقام رهبری در سال‌های مورد مطالعه، نخست حاوی چه مضامینی بوده است؟ و دوم بر چه محورهایی متمرکز بوده است؟ تحقیق با رویکرد ترکیبی در دو مرحله انجام گرفته است: در ابتدا، محقق با نمونه‌گیری هدفمند از ۲۵ سخنرانی رهبر انقلاب در فاصله سال‌های ۱۳۶۸ - ۱۳۶۸، شش سخنرانی درج شده ایشان را به مناسبت انتصاب رئیس یا تمدید دوره ریاست سازمان به عنوان «نمونه» انتخاب و مضامین آن‌ها را با استفاده از روش تحلیل محتوا در ۳۲ مضمون، کدگذاری کرده و در ادامه، با توجه به فراوانی مضامین و نیز شرایط خاص کشور در مقطع سخنرانی، تحلیل گفتمان را بر مبنای اندیشه‌های تئو و ن‌دایک انجام داده است؛ نتیجه این که بین مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب در سال‌های مورد مطالعه، تفاوت معنادار وجود دارد و با توجه به تحلیل گفتمان سخنان و نیز شناخت و تبیین شرایط زمانی، به ترتیب گفتمان‌های «حفظ ارزش‌های اسلامی و انقلابی»، «عدالت اجتماعی»، «وحدت و انسجام ملی» و «مقاومت در برابر نظام سلطه» بر سخنان ایشان حاکم بوده است.

واژگان کلیدی

صدا و سیما، مقام رهبری، تحلیل گفتمان، مضامین سخنان.

می‌دانیم «رسالت‌مند»^(۹) و متعهد بودن رسانه‌ها» از جمله موضوع‌های چالش‌برانگیز عصر ارتباطات است که برخی با آن، مخالف و برخی دیگر موافق هستند؛ اما مطالعه دلایل مخالفان و موافقان و نیز مرور هر چند گذرا بر مقدمه و اصول مرتبط قانون اساسی و سخنان رهبران انقلاب، چه امام خمینی (ره) و آیت الله خامنه‌ای نشان می‌دهد «انقلاب اسلامی ایران و رهبران اصلی آن با پذیرش و بسط نگاه موافقان، حتی تلاش کرده‌اند تا این نگاه را به اسناد و متون حقوقی وارد کنند و در اصطلاح اهل فن، نهادینه سازند» (اسماعیلی، ۱۳۸۸: ۱۱).

خبرگان قانون اساسی (۱۳۵۸) در مقدمه آن که در حقیقت، «عهده‌دار بیان پایه‌های فکری نظام جمهوری اسلامی است»؛ بر این نکته تأکید کرده‌اند که «وسایل ارتباط جمعی (رادیو و تلویزیون) بایستی در جهت تکاملی انقلاب اسلامی و در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی جدا پرهیز کنید».

امتداد این «نگاه» را می‌توان سه سال بعد در «مقدمه» قانون خط مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۱) نیز مشاهده کرد؛ در این قانون مصوب مجلس شورای اسلامی می‌خوانیم:

«صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران می‌باید

هدف اصلی این تحقیق، تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب اسلامی، آیت الله سید علی خامنه‌ای است. رهبر انقلاب، این سخنان را در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و به اختصار، سازمان صدا و سیما بیان کرده‌اند و محقق با استفاده از مضامین سخنرانی‌ها^(۱۰) در فاصله سال‌های ۱۳۹۴ - ۱۳۶۹ و تحلیل محتوای سخنان ایشان به دنبال آن است تا به هدف اصلی تحقیق، جامعه عمل بپوشاند.

ضرورت استفاده از مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب به این خاطر است که ایشان مانند هر مقام بلندپایه دیگر در سخنان خود به تناسب شرایط داخل و خارج کشور، به موضوع‌های مختلف، توجه و گاه بر آن تأکید می‌کنند که این «توجه» و «تأکید» در دیدارهای مورد مطالعه با رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما، به طور عمده متمرکز بر موضوع‌های مربوط به مباحث سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و علمی کشور، فرصت‌ها و تهدیدهای حال و آینده انقلاب و نظام جمهوری اسلامی، «منطق رسانه‌ای» سازمان در برخورد با شرایط پیوسته و گاه به سرعت در حال تغییر و نیز مشی^(۱۱) و مأموریت^(۱۲) و بایدها و نبایدهای فعالیت‌ها و عملکرد آن، به ویژه در حوزه پیام^(۱۳) و محتوای^(۱۴) برنامه‌سازی‌ها (از خبر، موسیقی و نمایش تا مسابقه و جُنک‌های تفریحی و سرگرم‌کننده و تبلیغات، چه سیاسی^(۱۵)، تجاری^(۱۶) و خدمات

۱- تمامی مطالب نقل شده از رهبر انقلاب اسلامی که مبنای انجام این تحقیق است؛ در پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای به نشانی khamenei.ir در دسترس عموم قرار دارد.

۲- Policy

۳- Mission

۴- Message

۵- Content

۶- Propaganda

۷- Advertising

۸- (Public Service Advertising (PSA

۹- «مقصود از رسالت در این عرصه، چیزی متفاوت از کارکرد (Function) و وظیفه است و به احساس تعهدی گفته می‌شود که رسانه‌ها و گردانندگان آن‌ها نسبت به ارائه دادن یا ارائه ندادن اطلاعات و اخبار احساس می‌کنند. برای تشبیه می‌توان رسالت را روح حاکم بر فعالیت‌های حرفه‌ای و التزام درونی و عملی به دنبال کردن هدف یا اهداف خاص در ضمن انجام وظایف ذاتی دانست.» (اسماعیلی، ۱۳۸۸: ۱۱)

به ویژه برای رئیس، مدیران و تمامی دست‌اندرکاران صدا و سیما، اهمیت دوچندان پیدا کرد و مصداق بیشتر یافت؛ چرا که یکی از «محدوده مسائل مورد بحث» هیئت منصوب به تصریح امام خمینی (ره)، «تمرکز در مدیریت صدا و سیما به صورتی بود که قوای سه‌گانه در آن نظارت داشته باشند» (خمینی، ۱۳۸۹: ۳۶۵ - ۳۶۴). بنابراین اصل یک‌صد و هفتاد و پنج (۱۷۵) که مربوط به سازمان صدا و سیما است؛ به شرح زیر اصلاح و به همراه دیگر اصلاحات و تغییرات در همه‌پرسی ۶ مردادماه (۱۳۶۸) با پاسخ «آری» مردم مواجه شد:

یازده سال بعد، شورای نگهبان در پاسخ به نامه رئیس وقت سازمان (علی لاریجانی) و نیز یکی از فقهای شورا (آیت الله محمد یزدی) نظریه تفسیری خود^(۳) را درباره اصل یک‌صد و هفتاد و پنج به شرح زیر اعلام کرد:

«مطابق اصل یک‌صد و هفتاد و پنجم قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی ایران، صدا و سیما زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری است. بنابراین سیاست‌گذاری، هدایت و تدابیر لازم در همه ابعاد، به خصوص در راستای تحقق آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در همه شئون و مراتب که در صدر اصل مذکور به آن اشاره شده است؛ از اختیارات اختصاصی آن مقام است» (شماره ۹۷۹/۲۱/۷۹، ۱۳۷۹/۷/۱۰).

مطالعه تمامی این مطالب و نیز سایر مطالب مشابه، دو نکته مهم را به ذهن هر خواننده متبادر می‌سازد:

اول، اهمیت و کارایی خاص صدا و سیما به عنوان «نهاد حکومتی» در نظام جمهوری اسلامی و دوم، عالی‌ترین وجه نظارت بر این سازمان از جانب مقام رهبری با داشتن اختیار اختصاصی نصب و عزل رئیس و نیز سیاست‌گذاری، هدایت و اعمال

از طریق آگاهی‌های مکتبی، سیاسی و اجتماعی و ایجاد احساس مسئولیت در مردم و افشای توطئه‌ها و نقشه‌های دشمنان داخلی و خارجی انقلاب در جهت حفظ و تداوم انقلاب تلاش نماید و زمینه را برای رشد و شکوفایی استعدادها و باروری خلاقیت‌های انسان تا مرز خلیفه‌اللهی آماده نماید. رسالت ارشادی و پیامبرگونه این رسانه عمومی، حضور فعال در کلیه جریان‌ات اجتماعی و ایجاد روحیه امید و اعتماد در جامعه است. همچنان که باید واقعیت‌های تلخ و خطراتی که امت را تهدید می‌کند، پیشگویی کرده و به موقع هشدار دهد؛ مردم را به سوی خیر و کمال مطلق دعوت نموده و در تنگناها و مشکلات، راهگشای روشنی‌بخش باشد. صدا و سیما هرگز نباید خود را مرجع حل مشکلات قلمداد نماید؛ بلکه تنها با ایفای نقش ارشادی و آگاهی‌دهنده، زمینه‌ساز حرکتی شتاب‌گیر و انقلابی در متن جامعه اسلامی باشد. در این راه باید کلیه رویدادها و وقایع را آن گونه که هست به اطلاع مردم رساند و با بهره‌گیری از خلاقیت‌های هنری و اندیشه‌های پربر بار به آموزش فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، علمی، فنی و هنری و بالا بردن سطح آگاهی و دانش جامعه بپردازد. همچنین با ارائه اندیشه و فرهنگ اسلامی در سطح جهانی، صدور انقلاب را عینیت بخشد. رسالت دیگر این رسانه، پاسخگویی به نیازهای تفریحی جامعه و بارور ساختن اوقات فراغت از طریق اجرای برنامه‌های سالم تفریحی است تا در سایه شادابی تن و روان، سلامت و آرامش فکری جامعه تأمین گردد^(۱).

«رهبری فقیه جامع‌الشرایط، ضامن عدم انحراف سازمان‌های مختلف از وظایف اصیل اسلامی خود است.»

این عبارت کوتاه از مقدمه قانون اساسی با فرمان بنیان‌گذار و رهبر فقید انقلاب برای بازنگری در آن،

۱- متن کامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همراه با اصلاحات و تغییرات سال ۱۳۶۸ و نظریه‌های تفسیری شورای نگهبان در پایگاه اطلاع رسانی شورا به نشانی shora-gc.ir قابل مشاهده است.
۲- اصل نود و هشتم: «تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود».

جدول ۱. اصل یک‌صد و هفتاد و پنجم قانون اساسی «پیش» و «پس» از بازنگری

۱۳۵۸	۱۳۶۸
<p>در رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) آزادی انتشارات و تبلیغات طبق موازین اسلامی باید تأمین شود. این رسانه‌ها زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه (شورای عالی قضایی)، مقننه و مجریه اداره خواهد شد. ترتیب آن را قانون معین می‌کند.</p>	<p>در صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد. نصب و عزل رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هر کدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت. خط مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.</p>

۱۳۹۳: ۶۴ - ۶۳.

محقق، سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما از این زاویه، مطالعه و تحلیل می‌کند و از این رو، آن‌ها را با اهمیت می‌داند.

مروری بر منابع

داشتن «منطق رسانه‌ای» (مک کوایل، ۱۳۸۲) مشخص در «بازار پیام» (محسنیان راد، ۱۳۸۴)، رمز بقا و شرط لازم توفیق هر رسانه در استفاده مناسب از فرصت‌ها و مقابله مؤثر با تهدیدها است. میزان باور دست‌اندرکاران تولید پیام، به ویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران به این اصل که «انسان‌ها در مقابل رسانه‌ها، موجودات مطیع و منفعل نیستند و نظریه‌های تزیینی^(۱) و گلوله جادویی^(۲)، چه در مورد رسانه خود و رسانه‌های رقیب، نظریه‌های مردود شده به شمار می‌آیند و در مقابل، پذیرش اصل گزینش‌گر بودن انسان و فراگرد^(۳) بودن ارتباط انسانی، به کارگیری تحلیل‌های سیستمی درباره رسانه‌ها و فناوری اطلاعات و ارتباطات^(۴) در سپهر حیات انسان معاصر و بروز عکس‌العمل‌های سیستمی در برابر فشارهای ناشی از تغییرات محیط» (محسنیان راد، ۱۳۸۴: ۳۰)،

تدابیر لازم در تمامی ابعاد فعالیت‌های آن، تا به حقیقت به تعبیر رهبر انقلاب، «به عنوان رسانه ملی و عمومی، اثرگذارترین مجموعه فرهنگی در کشور» باشد. (بیانات پس از بازدید از سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۳/۲/۲۸)

می‌دانیم «رهبری، انگیزش و بسیج مدیران و کارکنان به منظور همکاری جمعی در راه دستیابی به هدف یا اهداف مشترک است و رهبر به اعضای سازمان، چه مدیران و کارکنان کمک می‌کند تا از طریق شنیدن فعال، گفت و گو و سایر روش‌های مدیریت تعارض، ارتباط اثربخش برقرار کنند؛ با داشتن مهارت و آگاهی از دیدگاه‌های گوناگون، حول یک محور مشترک، متحد شوند؛ نقش‌ها، هنجارها، اهداف و رسالت سازمان را تعریف کنند؛ فضای اعتماد و صداقت بین خود به وجود آورند؛ توان تصمیم‌گیری صحیح و خلاقیت سازمانی را افزایش دهند؛ آگاه بر داشته‌های سازمان باشند و به اعتماد به نفس مناسب برای تأمین خواسته‌ها دست یابند؛ و شادمان از کامیابی‌ها و با توان مضاعف، آماده برای غلبه بر ناکامی‌های سازمان باشند» (برایسون، ۱۳۸۸: ۳۹۴ و ۳۸۲)؛ به عبارت دیگر، «رهبری، راهنمای عمل، هماهنگ‌کننده، ارزیابی و کنترل‌کننده، ابهام‌زدا و تأمین و تضمین‌کننده منافع عمومی است» (خیامی،

۱- Hypodermic Theory

۲- Magic Bullet Theory

۳- Process

۴- Information and Communication Technology (ICT)

محیط و فرهنگ اروپا و آمریکا و در محیط سرمایه‌داری و سوسیالیستی آن‌ها، رشد و نمو کرده است. این نوع تناقض‌ها در طول تاریخ، مطبوعات و رسانه‌های ایران را بیشتر به رسانه‌های تفریحی تبدیل کرده است و به جای این که آن‌ها نیروی مؤثر در همبستگی جامعه و بروز آزادی حقیقی باشند؛ به طور عمده به نهادی تفرقه‌آور تبدیل شده‌اند» (مولانا، ۱۳۸۲: ۱۴-۱۳) که این خود حاصل بی‌توجهی یا کم‌توجهی به «ریشه‌های فرهنگی ارتباط در ایران» است (محسنیان راد، ۱۳۹۰).

می‌دانیم «قسمت اعظم زندگی انسان ایرانی به عنوان مخاطب رسانه‌ها بر مدار روابط و تأثیرگذاری‌های متقابل جامعه، تمدن و فرد^(۱) با یکدیگر، دور می‌زند. این عناصر چنان با هم آمیخته و آنچنان تابع یکدیگر هستند که محققان هر چه بیشتر سعی در تفکیک و تجزیه آن‌ها کرده‌اند؛ بیشتر دچار ابهام و شک شده و به همین دلیل، اغلب دو اصطلاح جامعه و تمدن را به جای یکدیگر استعمال کرده‌اند» (لینتون، ۱۳۷۸: ۳۹). «بهترین مقایسه این است که بگوییم تمدن همان نسبت را با جامعه دارد که خرد آدمی با اعمال انعکاسی عادی وی دارد؛ تمدن مظهر کلیه تجارب گذشته یک جامعه در طول بقای خود است؛ همچنان که خرد آدمی نتیجه تجربیاتی است که از واکنش‌ها و اعمال عادی انسان در مدت زندگی برای وی حاصل شده است» (لینتون، ۱۳۷۸: ۴۴).

«حال اگر بخواهیم تمدن ایرانی را با همان تعریف مظهر تجارب گذشته جامعه ایرانی در طول بقای خود، دنبال کنیم؛ باید تجربه حمله اسکندر، یورش سهمگین مغولان، فرصت انتخاب اختیاری اسلام در دوران خلیفه دوم، جبر گسترده و سنگین تغییر مذهب در دوران صفویه، و ... نهضت مشروطه،

گام اول حرکت در مسیر داشتن منطق رسانه‌ای مشخص در بازار پیام است.

«انواع اصلی پیام و به ویژه محتوا، از خبر، موسیقی و نمایش تا ورزش، سرگرمی و تبلیغات، در تمامی رسانه‌ها، به طور معمول از چارچوب‌های به اصطلاح استاندارد شده پیروی می‌کنند؛ که به طور عمده در سنت‌ها، چه سنت‌های ساخته شده از سوی رسانه‌ها و چه سنت‌های به ارث رسیده از فرهنگ، سیاست‌های سازمان، سلاقی و علائق مخاطب و وضعیت زمانی و مکانی محیط انتشار پیام، ریشه دارند. وضع اصطلاح منطق رسانه‌ای در حقیقت اشاره به ماهیت سیستمی تعریف‌های از پیش موجود در رسانه‌ها است، که به دست‌اندرکاران می‌گوید هر نوع خاص از پیام و به ویژه محتوا، چگونه باید باشد و چگونه باید ارائه شود؟» (مک کوایل، ۱۳۸۲: ۲۴۴).

رسانه‌های ما به چه کار می‌آیند و چه پیام و محتوایی از آن‌ها انتظار می‌رود؟

بی‌توجهی یا شاید کم‌توجهی دست‌اندرکاران تولید پیام در رسانه‌های ما به این پرسش به ظاهر آسان، پیامدی جز این نداشته است که تاریخ مطبوعات و رسانه‌ها در ایران، چه در پیش و پس از پیروزی انقلاب، به «تاریخ پاسخ‌های بدون پرسش» تعبیر شود (مولانا، ۱۳۸۲)؛ «گویی آزادی، پاسخ تمامی مسائل بوده است؛ بدون این که این پرسش مطرح شود که درد اصلی چیست؟ نظریه‌های مطبوعات و رسانه‌ها در تاریخ ایران، نه از جنبه اسلامی، ملی و سنتی که از جنبه فلسفی، سیاسی، جامعه‌شناسی و ناسیونالیسم^(۱) غرب مطرح شده است.

برهان، برهان دموکراسی و آزادی است که در

۱- Nationalism

۲- «جامعه عبارت است از گروهی از افراد که تحت تشکیلات منظم زندگی می‌کنند؛ تمدن عبارت است از کردارهای اکتسابی خاص هر جامعه و فرد، موجودی زنده است که صاحب فکر، احساسات و اعمال مستقل است، اما به سبب تماس با جامعه و تمدنی که در آن، نشو و نما می‌کند، ناچار استقلال وی کاملاً محدود می‌ماند و آزادی عمل انعکاسی وی سلب می‌شود.» (لینتون، ۱۳۷۸: ۳۹)

انقلاب اسلامی و رخدادهای پس از آن را به عنوان بخش‌هایی از این تجربه فهرست کنیم» (محسنیان را، ۱۳۹۰: ۱۷) و از نقش قابل توجه آن‌ها در زمینه‌سازی برای برقراری ارتباط اثربخش با انسان ایرانی به عنوان مخاطب، غافل نشویم.

دست یافتن به نظریه‌های هنجاری بومی، گام مهم در خاتمه دادن به این غفلت و وضعیت ناخوشایند است. «نظریه‌های هنجاری»^(۱) یا دستوری، باید‌ها و نبایدهای حاکم بر رسانه‌ها را در شرایط مختلف، تبیین می‌کنند. این نوع نظریه‌ها که ماهیت تعهدآور و الزام‌آور دارند؛ از وضعیت رسانه‌ها در جوامع مختلف، ناشی می‌شوند» (مک کوایل، ۱۳۸۲: ۴۴۹) و «بر اساس شرایط ارزشی و ایدئولوژیک، با قطعیت بیان می‌کنند که ارتباط چگونه باید شکل گیرد و به انجام برسد» (ویندال و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۷۹). «نظریه‌های هنجاری، رابطه دولت»^(۲)، رسانه‌ها و جامعه را ترسیم و انتظارهای دولت از رسانه‌ها، ضوابط و شرایط حاکم بر آن‌ها و نیز انتظارهای مربوط به نقش اجتماعی رسانه‌ها را در جوامع گوناگون، مطالعه می‌کنند» (آشنا و رضی، ۱۳۷۶: ۲۲۷).

جدول شماره ۲، نمونه‌ای از تلاش‌ها در ارائه مدل‌های هنجاری رسانه‌ها بر مبنای نظام عقیدتی حاکم بر آن‌ها است:

آنچه درباره جدول شماره ۲ قابل توجه است؛ این است که «واحد مطالعه در آن، نظام‌های کشور- ملت نیست؛ بلکه نظام‌های عقیدتی و فرهنگی است. تقسیم سه ستونی جدول بر مبنای سه دیدگاه بنیادی در نسبت میان خدا، انسان، جامعه و طبیعت است. نظام رسانه‌ای به عنوان تسهیل‌کننده و شکل‌دهنده ارتباط، هنجارهای حاکم بر خود را از نوع تلقی جامعه و نخبگان از ارتباط متقابل این چهار مفهوم اخذ می‌کند. در این تقسیم‌بندی، نگاه به انسان و جایگاه سه‌گانه وی به عنوان تولیدکننده، مصرف‌کننده و محصول عملکرد رسانه‌ها، نقش محوری دارد».

«نظام ولایت»، به ویژه با توجه به موضوع تحقیق، نیاز به توضیح بیشتر دارد. «در این نظام سیاسی، بالاترین سطوح هرم قدرت باید شرایط خاص از جمله تخصص کامل در مبانی و هنجارهای مکتبی، اولویت دادن به مصالح دینی در مقابل خواسته‌های شخصی و گروهی و قدرت تدبیر و تشخیص شرایط و مصالح

۱- «هنجارها (Norms) در اصطلاح جامعه‌شناسی، مدل‌های استاندارد شده رفتار و نشان‌دهنده رفتار ایده‌آل و مطلوب جامعه هستند.» (ستوده، ۱۳۷۳: ۱۹) «هنجارها به عنوان یک قاعده رفتاری عمل می‌کنند که نه فقط افراد برای انجام کارها از آن‌ها پیروی می‌کنند؛ بلکه در عین حال رفتار انسان‌ها را نیز با آن‌ها می‌سنجند» (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۴). «بنابراین هنجارهای اجتماعی هستند که تعیین می‌کنند انسان چه باید بگوید و از گفتن چه چیزهایی باید اجتناب ورزد؛ باید چگونه ببیند و چگونه رفتار کند و به همین دلیل هر کس سعی می‌کند رفتار خود را با هنجارهای اجتماعی سازگار نماید تا جامعه وی را به عضویت خود بپذیرد» (رفیعی، ۱۳۷۴: ۱۲-۱۱). «قوانین، طرز لباس پوشیدن، مقررات رسمی و اداری، احکام فقهی و شرعی، برنامه تحصیلی، قواعد ورزش‌ها، آداب و رسوم و نظایر آن از جمله هنجارهای جامعه محسوب می‌شوند» (محسنی، ۱۳۸۶: ۳۰). «هنجارهای اجتماعی چند ویژگی دارند: ۱. قاعده و استاندارد رفتار اجتماعی (تنظیم روابط اجتماعی، فعالیت مشترک و کنش اجتماعی)، ۲. رعایت کردن اکثریت و ۳. مجازات در صورت رعایت نکردن» (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۵). «نقش عمده هنجار در یک جامعه، تنظیم نظم اجتماعی و تبعیت از آن‌ها در روابط اجتماعی است» (محسنی، ۱۳۸۶: ۳۰).

۲- واژه «دولت» به دو تعبیر به کار می‌رود:
الف) به معنای حکومت: «حکومت (Government) در لغت به معنای فرمانروایی و حکمرانی است و اگر با صفت به کار رود، برای بیان نوع رژیم سیاسی است.» (آشوری، ۱۳۷۳: ۱۴۱) «حکومت در اصل عبارت است از فرایند اجرای منظم سیاست‌ها و تصمیم‌های مقام‌های اداری درون یک دستگاه سیاسی در قلمرو معین و اقتدار آن به وسیله یک نظام حقوقی با استفاده از زور در اجرای سیاست‌ها حفظ می‌شود» (کیدنز، ۱۳۷۷: ۳۲۵-۳۲۴). «عمده‌ترین کارکردهای حکومت برای اعضای جامعه عبارت است از: ۱. حراست و دفاع از جامعه در برابر تهاجم خارجی، ۲. تأمین کالاهای اساسی و ارائه خدمات برای اعضای جامعه، ۳. حفظ نظم در جامعه و ۴. مجازات افرادی در جامعه که مهم‌ترین هنجارها را نقض می‌کنند» (کونن، ۱۳۸۸: ۴۴۸). «یکی از معیارهای تقسیم‌بندی انواع حکومت‌ها، میزان نظارت و دخالت آن‌ها در اقتصاد، مذهب و فرهنگ است» (آشنا، ۱۳۸۴: ۱۰).
ب) به معنای قوه مجریه: «حکومت پس از تشکیل، نیاز به یک سازمان خاص دارد که انجام وظایف و اعمال سیاست‌های آن را به عهده بگیرد. این سازمان، دولت (State) نامیده می‌شود. دولت، سازمانی است استقرار یافته که بر تمامی اعضای جامعه، قدرت و سلطه اجباری اعمال می‌کند» (روسک و وارن، ۱۳۵۵: ۱۴۷).

جدول ۲. مدل‌های هنجاری رسانه‌ها بر مبنای نظام عقیدتی حاکم بر آن‌ها

مکاتب متغیرهای مورد مطالعه	الهی - جامعه‌گرا	مادی - فردگرا	مادی - جامعه‌گرا
نظام سیاسی حاکم بر رسانه	ولایت	دموکراسی - چندحزبی	استبداد دولتی - تک‌حزبی
نظام اقتصادی حاکم بر رسانه	تعاونی - دولتی - خصوصی	سرمایه‌داری	دولتی
نظام فرهنگی حاکم بر رسانه	خدامدار	فردمدار	دولت‌مدار
نقش اجتماعی رسانه	دانشگاه	بازار	کارخانه - اداره
نقش پیام‌آفرینان	مربی - معلم	تاجر	کارگر - مهندس
نقش وسیله پیام رسانی	امر به معروف و نهی از منکر	ابزار کسب و تجارت	ابزار مهندسی اجتماعی
واحد اجتماعی مورد خطاب	امت	توده	توده
جهت ارتباط	عمودی و افقی	افقی و عمودی	عمودی
دسترسی به رسانه	تمامی اقشار جامعه به جز مخربان بنیادهای فرهنگی جامعه	اقشار مختلف به میزان توان مشارکت در قدرت سیاسی و اقتصادی	فقط اقشار حاکم
اولویت‌بندی معیارهای کارکرد رسانه	کیفیت اطلاع رسانی و انسجام فرهنگی و اجتماعی	آزادی، تکثر	انسجام اجتماعی، مساوات
انسان ایده‌آل و طراز رسانه	رشید و مختار - مسئول	مصرف‌کننده - مختار	مطیع - مجبور
اولویت نوع ارتباط	رو در رو	ارتباط توده‌گیر	ارتباط توده‌گیر
فرهنگ تولید شده توسط رسانه	اجتماعی و الهی	توده‌ای	توده‌ای

(اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲)؛ اما هرگز یا شاید کمتر شنیده و خوانده‌ایم که با فرض پذیرش این «ویژگی بنیادی» که نشانه وجود «استعداد درونی» اسلام و مکتب تشیع است؛ چرا در مقطع خاص تاریخ ایران در نیمه دوم سال ۵۶ و سراسر سال ۵۷، این استعداد از قوه به فعل درآمد و منجر به سقوط نظام شاهنشاهی، پیروزی انقلاب و در نهایت، استقرار و دوام نظام جمهوری اسلامی شد؟

«تحلیل علل و عوامل پیروزی انقلاب بر پایه ایدئولوژی بر این نکته به عنوان پاسخ تأکید می‌کند که ایدئولوژی اسلامی انقلاب به رهبری امام خمینی (ره)، تمامی مزایا و نقاط قوت ایدئولوژی رقیب را به طور ذاتی در خود نهفته داشته و با ویژگی‌های آزادی، عدالت، استقلال، عقل‌گرایی و معنویت‌گرایی توانسته است از رقیبان پیشی بگیرد؛

اجتماعی را داشته باشند (یونس: ۳۵ و نهج‌البلاغه، نامه مالک اشتر)» (آشنا و رضی، ۱۳۷۶: ۲۴۲). از این زاویه، سخنان مقام رهبری به عنوان «فقیه جامع‌الشرایط بر اساس ولایت امر و امامت مستمر» (مقدمه قانون اساسی) «در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عج) الله تعالی فرجه) در جمهوری اسلامی ایران» (اصل پنجم) اهمیت بسیار می‌یابد؛ تا آنجا که می‌توان آن را «منبع هنجارآفرین» برای فعالیت‌ها و عملکرد دست‌اندرکاران رسانه‌ها، به ویژه صدا و سیما دانست. بسیار شنیده و خوانده‌ایم «ویژگی بنیادی این انقلاب (انقلاب اسلامی) نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر، مکتبی و اسلامی بودن آن است» (مقدمه قانون اساسی) یا «وجه اندیشه‌ای و فرهنگی انقلاب بیش از وجه سیاسی یا اجتماعی آن، سرشت انقلاب ۵۷ را آشکار می‌سازد»

اما از نگاه گفتمانی، توانایی‌های ذاتی یک نظام فکری به خودی خود موجب برتری و تسلط^(۱) آن نمی‌شود و بیش از آن، شرایط و عوامل برتری و تسلط یک اندیشه مهم است؛ نه توانایی‌های ذاتی آن. به همین قیاس، در مطالعه علل و عوامل پیروزی انقلاب نمی‌توان وجود اسلام و حتی مذهبی بودن مردم را نشانه مقبولیت اسلام و در نتیجه، پیروزی انقلاب دانست. عامل اسلام و مذهبی بودن مردم برای سایر گفتمان‌های مشابه دینی و مذهبی نیز مهیا بود؛ اما در عمل، این گفتمان انقلاب اسلامی بود که فائق آمد. بر مبنای نظریه گفتمان، تسلط یک نظام فکری، نتیجه تلاش عاملان سیاسی و در رأس آن، رهبران اصلی برای طرد و برجسته‌سازی مضامین و محتوای اندیشه به طریق زبانی و غیر زبانی در شبکه تولید و توزیع گفتمان است» (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۰ - ۴۹).

تحلیل گفتمان سخنان رهبر انقلاب از این زاویه نیز قابل توجه است و نشان می‌دهد ایشان در دوره‌های مختلف ریاست سازمان، بر چه محورهایی در سخنان خود متمرکز شده و چگونه گفتمان مربوط به این سخنان را سامان داده‌اند تا با فاصله گرفتن معنادار از سایر گفتمان‌های مشابه، به عنوان «گفتمان انقلاب اسلامی» در حوزه فعالیت‌ها و عملکرد صدا و سیما، شناخته و درک شود؛ اما قبل از ادامه باید از «گفتمان» گفت و این مفهوم را به تناسب نیاز تحقیق، واکاوی و تبیین کرد:

«گفتمان در گستره مفهومی و غیر فنی خود در بیان صحبت، مکالمه یا گفت و گو به کار می‌رود و در مواردی نیز به طور تلویحی بیانگر نوعی هدف آموزشی و تعلیمی است. از این رو، خطابه، موعظه، سمینار و رساله را نیز می‌توان نوعی گفتمان به

حساب آورد» (نوریس، ۱۳۷۷: ۱۹). «در واژه‌نامه‌ها در مقابل دیسکورس^(۲)، علاوه بر گفتمان که کاربرد فنی آن در حوزه فلسفه و علوم اجتماعی است؛ به واژه‌های خطابه، گفتار و کلام نیز برمی‌خوریم که کاربردهای معمولی‌تر و البته پرسابقه‌تر این واژه را بیان می‌کنند» (آشوری، ۱۳۸۴: ۱۱۲).

البته «معنای اخیر تفاوت بسیار با ریشه‌شناسی این واژه دارد که ریشه آن به فعل دیسکارر^(۳) به معنای سرگردان و آواره بودن، پیمودن، طی کردن، از مسیر خارج شدن، گمراه شدن، به بیراهه رفتن و ... باز می‌گردد؛ در واقع، هرگاه این واژه را در کاربردهای گوناگون آن در رشته‌های تخصصی مختلف، بررسی می‌کنیم، همین ابهام را در معنا یا معانی متضاد آن می‌بینیم» (نوریس، ۱۳۷۷: ۱۹). «در یک رویکرد زبان‌شناسی، گفتمان جزء یا قطعه گسترش‌یافته متن^(۴) است که واجد شکلی از سازمان درونی، یکپارچگی یا انسجام است و در رویکرد دیگر، بافتی است که پاره‌گفتمان‌های خاص در بستر آن به وقوع می‌پیوندند و این بافت‌ها یا زمینه‌های^(۵) تولید متون، شاکله‌های درونی متون خاص تولیدشده را تعیین می‌کنند» (میلز، ۱۳۸۲: ۱۷)؛ اما به هر صورت، «از نگاه زبان‌شناسان، گفتمان به جنبه‌هایی از زبان می‌پردازد که تنها می‌توان آن را با ارجاع به متکلم، به وضعیت یا موقعیت مکانی-زمانی وی یا با ارجاع به متغیرهای دیگر بیان کرد که در مشخص ساختن بسترهای بافت موضعی پاره گفتار به کار می‌روند» (نوریس، ۱۳۷۷: ۱۹).

«گفتمان به تلازم گفته^(۶) با کارکرد اجتماعی^(۷) یا معنایی آن، تعبیر شده است؛ از این رو، تحلیل گفتمان^(۸) عبارت است از تعبیه ساز و کار مناسب و اعمال آن در کشف و تبیین ارتباط گفته (یا

- Hegemony - ۱
- Discourse - ۲
- Discurrere - ۳
- Text - ۴
- Contexts - ۵
- Utterance - ۶
- Social Practice - ۷
- Discourse Analysis - ۸

می‌گیرند. از طرف دیگر، جامعه فرامدرنیسم سعی می‌کند درباره جامعه مثل یک متن چندصدایی یا چندگفتمانی، بحث کند. از دیدگاه فرامدرنیست‌ها، جامعه یا متن تک‌گفتار وجود ندارد» (تاجیک، ۱۳۷۸: ۱۰).

«یکی از رویکردهای گفتمانی که رخدادهای اجتماعی-سیاسی را تحلیل می‌کند؛ تحلیل انتقادی گفتمان^(۵) است. نقطه اشتراک تحلیلگران گفتمان با تحلیلگران انتقادی گفتمان در تأکید هر دو گروه بر متون و بافت‌های آن است؛ با این تفاوت مهم که تحلیل انتقادی گفتمان از طریق غیر طبیعی‌سازی کنش‌های گفتمانی و متون یک جامعه، یعنی با شفاف در سطح گسترده‌تر قدرت و حاکمیت به تصویر بکشند» (آقا گل زاده، ۱۳۸۵: ۱۴۷). و قابل رؤیت ساختن آنچه در گذشته ممکن بود، نامرئی و به ظاهر طبیعی جلوه کند؛ عمل می‌کند و تحلیل‌گران انتقادی گفتمان سعی می‌کنند تا درهم‌تنیدگی کنش‌های گفتمانی-زبانی را با ساخت‌های سیاسی-اجتماعی را نشان دهند.

پنج اصل اساسی تحلیل انتقادی گفتمان عبارت هستند از:

فرایندهای اجتماعی-فرهنگی تا حدی ویژگی گفتمانی-زبانی دارند؛ کردارهای گفتمانی که متون از طریق آن‌ها تولید و مصرف می‌شوند، شکلی مهم از کردار اجتماعی در نظر گرفته می‌شوند که در ساختن جهان اجتماعی از جمله هویت‌ها و روابط اجتماعی، نقش دارند.

گفتمان، سازنده و در عین حال ساخته شده است؛ گفتمان شکلی از کردار اجتماعی است که هم سازنده جهان اجتماعی است و هم خود از طریق کردارهای اجتماعی دیگر ساخته می‌شود. کاربرد زبان باید در زمینه آن به طور تجربی،

متن) با کارکردهای فکری-اجتماعی، طبیعی است که کارکردهای ما از دیدگاه‌های کلی و جمعی ما سرچشمه می‌گیرند. این دیدگاه‌ها، نظام‌مند و سازمان یافته هستند و از این جهت به نظام یا ساختار دیدگاه فکری-اجتماعی^(۶) تعبیر شده‌اند. دیدگاه فکری-اجتماعی یا ایدئولوژی نیز به مجموعه عقاید، برداشتها و ارزش‌های نظام‌مند ساری و جاری در یک جامعه یا بخشی از آن، اطلاق می‌شود. تبلور این دیدگاه به صورت کارکرد فکری-اجتماعی از طریق مؤلفه‌های خاص در متن به نام ساختارهای گفتمانی^(۷) انجام می‌شود» (خسروی نیک و یارمحمدی، ۱۳۸۰: ۱۷۳).

«تحلیل گفتمان بستگی به منظری دارد که به آن می‌نگریم؛ گاهی از منظر یک متد^(۸) یا روش با تحلیل گفتمان برخورد می‌کنیم. از این منظر، تحلیل گفتمان می‌تواند یک متن را تحلیل کند و بگوید چهره زیرین این متن چیست. متن یک روزنامه را برای شما تحلیل بکند و بگوید نویسنده چه افکار پنهانی داشته است؛ کالبدشکافی بکند و چهره نهان یک متن، یک گفتار یا یک نوشتار را برای شما توضیح دهد. از منظر دیگر، تحلیل گفتمان آن است که در فرامدرنیسم بازتاب داشته است. این نوع نگرش از فردینان دوسوسور^(۹)، زبان‌شناس سوئیسی شروع می‌شود که وی را پدر زبان‌شناسی جدید می‌دانند. سوسور تأثیر فراساختارگرایان را از این منظر می‌بیند که نخست، جامعه به مثابه یک متن، تحلیل و درباره ملت‌ها و جوامع مختلف به مثابه یک متن بحث می‌شود؛ متنی که بر مرکزیت تمرکز ندارد و مبتنی بر کثرت است و هویت سیال دارد و روابط بین دلالت‌کننده و دلالت‌شونده در آن، قراردادی است. بنابراین، واقعیت‌ها نیز درون متن شکل

۱- Ideological Structure

۲- Discursive Structure

۳- Method

۴- Ferdinand de Saussure (۱۸۵۷-۱۹۱۳)

۵- Critical Discourse Analysis

تحلیل شود؛ در قیاس با برخی نظریه‌های گفتمان که بیشتر مستعد بررسی‌های نظری (تئوریک) هستند، تجربی بودن از ویژگی‌های تحلیل انتقادی گفتمان است.

گفتمان به نحو ایدئولوژیک عمل می‌کند؛ کردارهای گفتمانی در خلق و بازتولید روابط نابرابر قدرت میان گروه‌های اجتماعی، به عنوان نمونه، بین طبقات اجتماعی، زنان و مردان و اقلیت‌ها و اکثریت‌های قومی ایفای نقش می‌کنند.

تحلیل انتقادی گفتمان به لحاظ سیاسی خود را بی‌طرف نمی‌داند؛ بلکه به عنوان یک رویکرد انتقادی، خود را متعهد به ایجاد تغییرات اجتماعی می‌داند (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۸۹: ۶۴ - ۶۱).

هدف تحلیل انتقادی گفتمان، مطالعه و نقد بافت اجتماعی است؛ از این رو، محقق و به ویژه زبان‌شناس انتقادی باید توجه زیاد به وقایع اجتماعی داشته باشد. تحلیل انتقادی گفتمان باور دارد زبان به هیچ وجه خنثی و منفعل نیست و در واقع، بازتاب ایدئولوژی گویندگان است و به همین دلیل تغییر زبان، ارتباط تنگاتنگ با ساختارهای سیاسی و اجتماعی دارد (سامنی و مدرس خیابانی، ۱۳۹۴: ۱۱۱). البته «گفتمان‌ها نه تنها مربوط به چیزهایی هستند که می‌تواند گفته یا درباره آن، فکر شود؛ بلکه درباره این نیز هستند که چه کسی، در چه زمانی و با چه آمریتی می‌تواند صحبت کند. گفتمان‌ها مجسم‌کننده معنا و ارتباطات اجتماعی هستند. آن‌ها درباره موضوع صحبت نکرده، هویت موضوع را تعیین نمی‌کنند؛ بلکه سازنده موضوع هستند و در این فرایند، مداخله خود را پنهان می‌دارند (تاجیک، ۱۳۷۷: ۱۵)

تحلیل انتقادی گفتمان به مقوله‌بندی کلیشه‌ای

صحبت‌های روزمره، سخنان نخبگان و متون، توجه بسیار دارد (سامنی و مدرس خیابانی، ۱۳۹۴: ۱۱۲). امروزه سه گرایش مهم در تحلیل انتقادی گفتمان وجود دارد که به سه چهره اصلی این رویکرد مربوط می‌شوند:

تئو ون دایک^(۱)، نورمن فرکلاف^(۲) و ارنستو لاکلاو و شانتال موفه^(۳) (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۸۹: ۶۵). محقق در این تحقیق با استفاده از اندیشه‌های تئو ون دایک که زبان‌شناس و استاد دانشگاه آمستردام هلند است؛ گفتمان‌های مربوط به سخنان رهبر انقلاب را مطالعه و تحلیل می‌کند. «ون دایک معتقد است تحلیل گفتمان می‌تواند به شیوه سنتی تحلیل محتوا^(۴) صراحت بیشتر ببخشد و آن را کامل‌تر کند؛ از این رو در کتاب تحلیل خبر^(۵) با استفاده از شیوه تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان، ساختار اخبار خارجی روزنامه‌ها را مطالعه و به عنوان نمونه، حادثه سو قصد به رئیس جمهوری وقت لبنان، بشیر جمیل^(۶) را در شهریور ماه^(۷) ۱۳۶۱ تحلیل می‌کند. وی با مطالعه گزارش‌های ۲۶۰ روزنامه در ۱۰۰ کشور جهان کوشش می‌کند تا به این پرسش، پاسخ دهد که روزنامه‌ها در کشورها و مناطق گوناگون جهان که در شرایط سیاسی و ایدئولوژیک مختلف، منتشر می‌شوند؛ چگونه به این رویداد نگریده‌اند؟» (بدیعی، ۱۳۷۸: ۲۲).

ون دایک بر نقش شناخت در تحلیل انتقادی گفتمان، ارتباط و تعاملات اجتماعی، تأکید می‌کند و بر آن، تمرکز دارد. وی با برقراری پیوند میان سه مفهوم گفتمان، شناخت و اجتماع، یک مثلث فرضی را شکل می‌دهد که مبنای رویکرد اجتماعی-شناختی به تحلیل انتقادی گفتمان به شمار می‌آید.

۱- Tenu Andrianus van Dijk (۱۹۴۳-...)

۲- Norman Fairclough (۱۹۴۱-...)

۳- Ernesto Laclau (۱۹۳۵-۲۰۱۴) and Chantal Mouffe (۱۹۴۳-...)

۴- Content Analysis

۵- News Analysis: Case Studies of International and National News in Press (۱۹۸۷)

۶- Bachir Gemayel (۱۹۴۷-۸۲)

۷- ۱۹۸۲, ۱۴ September

با به کارگیری تمامی اطلاعات قابل دسترسی برای تحلیل و همچنین با به کارگیری روش هرمنوتیک^(۱)، رویکرد خود را از دیگر رویکردها متمایز می‌کند (سلطانی، ۱۳۸۴: ۵۷)؛ به باور ون‌دایک، «ایدئولوژی‌ها و بازنمایی‌های اجتماعی^(۲) ناشی از ایدئولوژی‌ها، تحلیل اجتماعی کنش‌گران را سامان می‌دهند» (فاضلی، ۱۳۸۳: ۹۱).

هدف و پرسش‌های تحقیق

هدف اصلی این تحقیق، «تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب اسلامی در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)» است. محقق برای دست یافتن به این هدف، کوشش می‌کند تا به این پرسش‌های اساسی، پاسخ مناسب دهد:

سخنرانی‌های رهبر انقلاب در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما در سال‌های مورد مطالعه حاوی چه مضامینی بوده است؟
گفتمان‌های سخنرانی‌های رهبر انقلاب در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما در سال‌های مورد مطالعه بر چه محورهایی متمرکز بوده است؟

روش تحقیق

این تحقیق با رویکرد ترکیبی^(۳) و روش «متوالی توضیحی^(۴)» انجام گرفته است. تحقیقات انجام گرفته با کمک این روش، به طور معمول ساختار دومرحله‌ای دارند: در گام اول، محقق داده‌ها را با استفاده از روش‌های کمی، گردآوری و آن‌ها را

ون‌دایک، گفتمان را در معنای عام، یک رویداد ارتباطی در نظر می‌گیرد؛ مانند: تعامل محاوره‌ای، متن نوشتاری، تصاویر و جنبه‌های نشانه‌شناختی و چندرسانه‌ای دیگر مرتبط با دلالت معنایی.

شناخت مرتبط است با شناخت فردی و اجتماعی، باورها و اهداف و همچنین، ارزیابی‌ها و احساسات. اجتماع هم خرده‌ساختارهای محلی و تعاملات رو در روی موقعیت‌مند را دربرمی‌گیرد و هم ساختارهای همگانی‌تر سیاسی و جمعی را که به صورت مختلف در قالب گروه‌ها و روابط گروهی مانند: سلطه و نابرابری، جنبش‌ها، نهادها، سازمان‌ها، فرایندهای اجتماعی، نظام‌های سیاسی و خصوصیات انتزاعی‌تر جوامع و فرهنگ‌ها، تعریف می‌شوند (سلطانی، ۱۳۸۴: ۵۸).

ایدئولوژی، بحث بنیادی در رابطه بین گفتمان و جامعه است و خلاف برداشت غالب مارکسیستی، ایدئولوژی تنها محدود به گروه‌های حاکم در جامعه نیست؛ از این رو، گروه‌های تحت سلطه، فریب‌خورندگان ایدئولوژی نیستند و امکان طراحی ایدئولوژی‌های مقاومت در میان آن‌ها وجود دارد (ون‌دایک، ۱۳۸۷: ۱۲۶).

تمرکز بر تمامی بافت‌های تاریخی گفتمان در فرایند و تعبیر، ویژگی این رویکرد است که آن را از دیگر رویکردهای تحلیل انتقادی گفتمان، متمایز می‌کند. برداشت ون‌دایک از مفاهیم گفتمان، قدرت و ایدئولوژی، همسو با برداشت‌های رایج از این مفاهیم در تحلیل انتقادی گفتمان است؛ ولی در عین حال، وی در رویکرد گفتمانی-تاریخی خود

۱ - «دانش بشری در نگاه هرمنوتیکی، متجلی در مصنوعات فرهنگی است که سرشار از ارزشهای آدمیان است. هر فاعل شناسا ممکن نیست بدون هیچگونه پیشدانشی، به معرفت از مورد شناسا نائل آید؛ بنابراین فرایند دانش نمیتواند عینی باشد و نمیتوان مدعی شد دانستن فرایندی است که تنها از مشاهده مستقیم حاصل می‌آید؛ بلکه برخی انتظارات، گرایشها و مفاهیم تبیینی میان ادراک مبتنی بر حواس و داده‌های حسی، واسطه می‌شوند. از منظر هرمنوتیک (Hermeneutics)، معنا بیشتر از سوی فاعل شناسا آفریده می‌شود تا این که فقط تفسیر شود. (گائینی و حسین زاده، ۱۳۹۱: ۱۱۹)

۲ - Social Representations

۳ - «هیافت یا رویکرد ترکیبی از جهت نظری مبتنی بر این تشخیص است که هر چند کنش‌های انسان نتیجه تفسیر وی از موقعیت است؛ اما گزینش‌ها و تفسیرهای انسان را عوامل ساختاری که بیرون از وی جای دارند و از نظارت وی خارج هستند؛ محدود می‌کنند.» (مکنیل، ۱۳۷۶: ۱۴۵)

۴ - Explanatory Sequential

جدول ۳. تعداد و درصد سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در جمع رئیس، مدیران، دست‌اندرکاران و هنرمندان صدا و سیما (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

دوره ریاست	تعداد	درصد
محمد هاشمی (۱۳۷۲ - ۱۳۶۸)	۱۵	۶۰
علی لاریجانی (۱۳۷۸ - ۱۳۷۲)	۳	۱۲
علی لاریجانی (۱۳۸۳ - ۱۳۷۸)	۲	۸
عزت الله ضرغامی (۱۳۸۸ - ۱۳۸۳)	۳	۱۲
عزت الله ضرغامی (۱۳۹۳ - ۱۳۸۸)	۱	۴
محمد سرفراز (۱۳۹۵ - ۱۳۹۳)	۱	۴
جمع	۲۵	۱۰۰

جامعه آماری و نمونه‌گیری

محقق، سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در دیدارهای متقابل با رئیس، مدیران، دست‌اندرکاران و هنرمندان صدا و سیما از ابتدای دوره رهبری ایشان تا کنون (۱۳۹۶ - ۱۳۶۸) که متن کامل، گزیده بیانات یا حتی خبر آن‌ها در پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای درج شده؛ به عنوان «جامعه آماری» انتخاب کرده است. ۷ مرداد ۱۳۶۹، اولین و ۲۰ مهر ۱۳۹۴، آخرین دیدار و سخنرانی درج شده رهبر انقلاب در پایگاه رسمی اطلاع رسانی ایشان است.

سازمان صدا و سیما از ابتدای دوره رهبری آیت الله خامنه‌ای، شاهد حضور پنج رئیس سازمان با حکم مقام رهبری بوده است: محمد هاشمی (۱۳۷۲ - ۱۳۶۸)، علی لاریجانی (دو دوره: ۱۳۷۸ - ۱۳۷۲ و ۱۳۸۳ - ۱۳۷۸)، عزت الله ضرغامی (دو دوره: ۱۳۸۸ - ۱۳۸۳ و ۱۳۹۳ - ۱۳۸۸)، محمد سرفراز (۱۳۹۵ - ۱۳۹۳) و عبدالعلی علی عسگری (۱۳۹۵ تاکنون)، به ترتیب، رؤسای سازمان در طول این سال‌ها

تجزیه و تحلیل می‌کند و در گام دوم، از یافته‌ها و نتایج گام اول برای طراحی تحقیق کیفی استفاده می‌کند. از ویژگی‌های روش متوالی توضیحی این است که گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو رویکرد کمی و کیفی به صورت غیر هم‌زمان و ترتیبی اتفاق می‌افتد.

در این روش، اولویت با روش‌های کمی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در هر کدام از رویکردها به صورت مستقل و ترتیبی انجام می‌گیرد و از نتایج کمی در مرحله تفسیر (مرحله کیفی) کمک گرفته می‌شود (کرسول، ۱۳۹۶: ۱۲۲).

محقق با هدف ارائه تحلیل از گفتمان‌های مربوط به سخنان مقام رهبری، ابتدا با روش «تحلیل محتوا»^(۱)، مضامین سخنرانی‌های ایشان را در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما در فاصله سال‌های (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹) بر مبنای دستورالعمل تحقیق، کدگذاری می‌کند و سپس با استفاده از شمار فراوانی‌های مضامین و نیز توجه به شرایط خاص کشور در آن مقطع زمانی، تحلیل گفتمان را با استفاده از اندیشه‌های ون‌دایک انجام می‌دهد.

۱- «تحلیل محتوا، یک روش تحقیق برای توصیف عینی، منظم و کمی محتوای آشکار جهت استنباط آن است» (کریپیندورف، ۱۳۸۶: ۱۷) و «تحلیل محتوای کمی، آزمون نظام‌مند (Systematic) و تکرارپذیر نمادهای ارتباطی است که طی آن، محقق ارزش‌های عددی را بر مبنای قوانین معتبر اندازه‌گیری به متن مورد مطالعه نسبت می‌دهد و سپس با استفاده از روش‌های آماری، روابط بین ارزش‌ها را تحلیل می‌کند.» (رایف و همکاران، ۱۳۸۱: ۲۵)

جدول ۴. سخنرانی‌های مورد مطالعه تحقیق

زمان اولین سخنرانی	زمان انتصاب / تمدید دوره ریاست	رئیس سازمان
۷ مرداد ۱۳۶۹	۲ شهریور ۱۳۶۸	محمد هاشمی
۲۳ فروردین ۱۳۷۵	۲۴ بهمن ۱۳۷۲	علی لاریجانی
۱۵ بهمن ۱۳۸۱	۵ خرداد ۱۳۷۸	علی لاریجانی
۱۱ آذر ۱۳۸۳	۳ خرداد ۱۳۸۳	عزت الله ضرغامی
۱۲ تیر ۱۳۸۹	۱۶ آبان ۱۳۸۸	عزت الله ضرغامی
۲۰ مهر ۱۳۹۴	۱۷ آبان ۱۳۹۳	محمد سرافراز

محقق برای مطالعه مضامین سخنان رهبر انقلاب، «اولین» سخنرانی ایشان را پس از نصب رئیس یا تمدید دوره ریاست سازمان، به عنوان «نمونه» انتخاب کرده است؛ چرا که مطالعه متن سخنرانی‌ها نشان می‌دهد، مقام رهبری ابتدا با تحلیل شرایط روز، موضع انقلاب و نظام جمهوری اسلامی را مشخص و در ادامه، مأموریت یا مأموریت‌های سازمان را تبیین کرده‌اند و در ادامه از رئیس و مدیران آن خواسته‌اند تا تمامی فعالیت‌ها و عملکرد حال و آینده سازمان را، به ویژه در حوزه پیام و محتوا بر مبنای این مأموریت‌ها، تدوین و تنظیم کنند.

دستورالعمل تحقیق

محقق برای انجام تحقیق از دستورالعمل نعیم بدیعی (۱۳۷۸) برای تحلیل محتوای مضامین سخنان رهبر انقلاب استفاده کرده است؛ از این رو، ابتدا با مطالعه مقدماتی متن سخنرانی‌ها، ۳۲ مضمون را انتخاب کرده و در ادامه با سنجش «ضریب قابلیت اعتماد»^(۱) آن‌ها پس از کدگذاری اولیه و حصول اطمینان، کدگذاری را به طور کامل انجام داده است. واحد تحقیق، جملات به کار رفته در سخنان مقام رهبری است و مضمون که آن را درونمایه و تم^(۲) نیز می‌گویند؛ مانند چتر بر

بوده‌اند که از میان آن‌ها، علی لاریجانی و عزت الله ضرغامی، دو دوره پنج ساله و محمد هاشمی یک دوره چهار ساله در جایگاه ریاست سازمان قرار گرفته‌اند و دوره ریاست محمد سرافراز نیز به خاطر استعفا، ناتمام مانده است.

جدول شماره ۳، تعداد و درصد سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در جمع رئیس، مدیران، دست‌اندرکاران و هنرمندان صدا و سیما، بر مبنای دوره‌های مختلف ریاست آن، نشان می‌دهد. محقق از روش «نمونه‌گیری هدفمند»^(۱) برای انتخاب نمونه‌های آماری استفاده کرده است. نمونه‌گیری هدفمند نوعی روش نمونه‌گیری غیر احتمالی است که در آن، محقق داوری خود را در انتخاب نمونه یا نمونه‌ها دخالت می‌دهد. نمونه‌گیری قضاوتی، نام دیگر این روش است (یبی، ۱۳۸۱: ۴۷۲). در نمونه‌گیری هدفمند، محقق با داشتن اطلاعات قبلی از جامعه آماری و با توجه به هدف یا هدف‌های تحقیق، داوری شخصی خود را برای انتخاب نمونه یا نمونه‌ها به کار می‌گیرد. انتخاب نمونه در این روش به خاطر سهولت آن نیست؛ بلکه داوری‌های محقق بر مبنای اطلاعات قبلی است که به انتخاب نمونه منجر می‌شود (مهدی زاده، ۱۳۹۵: ۷۳).

Purposive - ۱
Reliability - ۲
Theme - ۳

تمامی اجزای جملات سایه افکننده، وحدت‌بخش اجزای آن به شمار می‌رود.

مضمون از نظر دستوری با کلمه است یا ترکیب و در هر حال، یک جمله کامل نیست و جهت و نتیجه‌گیری در آن وجود ندارد. مضمون مانند روح در بندبند اجزای کالبد حضور دارد و در عین حال به شکل عینی و فیزیکی قابل رؤیت نیست. مضمون را می‌توان به نور در صفحه نمایش یا رنگ زمینه در بوم نقاشی، تشبیه کرد. بنابراین مضمون:

۱. مفهوم ذهنی است و نه مصداق عینی؛

۲. کلی و فراگیر است؛

۳. جهت و نتیجه‌گیری در آن وجود ندارد.

اما نکته مهم، تفاوت پیام با مضمون است. این دو اصطلاح گاه مترادف با یکدیگر به کار می‌روند؛ حال آن که پیام خلاف مضمون، حاوی جهت و نتیجه‌گیری است و به صورت یک جمله کامل ادا می‌شود و مانند اندیشه به گرایش‌ها و رفتار فرد جهت می‌دهد (حجوانی، ۱۳۸۲: ۲۶ - ۲۵).

محقق با همکاری کدگذاران پس از اتمام کار، در مجموع ۵۹۱ مضمون را ثبت و برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد نیز با کدگذاری اولیه، ۱۰ درصد کل داده‌ها را دوباره کدگذاری کرد که با استفاده از فرمول ویلیام اسکات^(۱)، عدد ۰/۷۸ به دست آمد که قابل قبول است. البته در گام دوم، روایی تحلیل انتقادی گفتمان، بر کیفیت بیان و استدلال متکی است و دو شاخص اصلی سنجش روایی یا قابلیت اعتماد تحلیل گفتمان عبارت هستند از: نظم و انسجام تحقیق و دیگری، ارزیابی سودمندی آن. در ارزیابی سودمندی، تأکید بر توان تشریح چارچوب تحلیل در فراهم کردن تبیین‌های جدید است (مهدی زاده، ۱۳۹۵: ۷۲).

یافته‌های تحقیق

محقق در این بخش، ابتدا مضامین سخنرانی‌های

رهبر انقلاب را در سال‌های ۱۳۹۴ - ۱۳۶۹، توصیف و مقایسه می‌کند و در ادامه، تحلیلی از گفتمان‌های سخنان ایشان در سال‌های مورد مطالعه ارائه می‌دهد:

جدول شماره ۵، تعداد و درصد مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در فاصله سال‌های ۱۳۹۴ - ۱۳۶۹ نشان می‌دهد. اگر با کمی دقت به تعداد و درصد مضامین سخنان در خانه‌های جدول، توجه کنیم؛ درمی‌یابیم که از مجموع مضامین کدگذاری شده در سخنرانی‌های مقام رهبری، ۱۱ درصد مضامین به رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما اختصاص دارد که در بین مضامین با فاصله محسوس، چشمگیرتر است. البته پراکندگی این مضمون در سال‌های مورد مطالعه، متفاوت است: به جز سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۹ که نشانی از حضور این مضمون در بین مضامین اولویت‌دار نمی‌بینیم؛ در دیگر سال‌ها -۱۳۶۹، ۱۳۷۵، ۱۳۸۳ و ۱۳۹۴- تبیین رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما، در بین چهار مضمون اول سخنرانی‌های رهبر انقلاب قرار دارد. همچنین، از مجموع مضامین کدگذاری شده، سخنرانی‌های سال‌های ۱۳۸۱، ۱۳۸۳ و ۱۳۶۹ به ترتیب با ۲۴، ۲۱ و ۲۶ درصد، سهم بیشتر از تعداد و درصد مضامین را به خود اختصاص داده‌اند و فاصله بیش از دو برابر با مضامین کدگذاری شده در دیگر سال‌ها -به ترتیب، ۱۳۸۹، ۱۳۹۴ و ۱۳۷۵- دارند. جدول شماره ۵، مضامین اولویت‌دار سخنرانی‌های مقام رهبری را در دوره‌های مختلف ریاست سازمان، نشان می‌دهد:

محقق با هدف مقایسه مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب، ابتدا از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^(۲) استفاده کرد تا «ترمال»^(۳) بودن یا نبودن توزیع فراوانی مضامین را در سال‌های مورد مطالعه، مشخص کند. با انجام آزمون، نتیجه این

William Scott - ۱
Kolmogrov- Smirnov Test - ۲
Normal - ۳

جدول ۵. تعداد و درصد مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴-۱۳۶۹)

مضامین سخنرانی	۶۹	۷۵	۸۱	۸۳	۸۹	۹۴	جمع
تعداد	۲	۰	۱۷	۳	۴	۱	۲۷
درصد سطری	٪۷	۰	٪۶۳	٪۱۱	٪۱۵	٪۴	۱۰۰
درصد ستونی	٪۲	۰	٪۱۰	٪۲	٪۷	٪۲	٪۵
مباحث سیاسی- مردم سالاری دینی- سیاست داخلی و خارجی- مشارکت سیاسی- احزاب، جناح‌بندی‌ها، انتخابات- رقابت سیاسی- قانون‌گرایی- امنیت ملی- منافع ملی- پرهیز از تفرقه و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۰	۷	۱۱	۹	۶	۱	۳۴
درصد سطری	۰	٪۲۱	٪۳۲	٪۲۶	٪۱۸	٪۳	۱۰۰
درصد ستونی	۰	٪۱۶	٪۶	٪۶	٪۱۰	٪۲	٪۶
مباحث اجتماعی- عدالت اجتماعی- امنیت روانی- فقر، تبعیض، اختلاف طبقاتی- بیکاری، اشتغال، کارآفرینی- افشار آسیب‌پذیر- تأمین اجتماعی، رفاه عمومی- رفتار اجتماعی- آسیب‌های اجتماعی: جرم، جنایت، اعتیاد به مواد مخدر و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۰	۰	۴	۱	۰	۰	۵
درصد سطری	۰	۰	٪۸۰	٪۲۰	۰	۰	۱۰۰
درصد ستونی	۰	۰	٪۲	٪۱	۰	۰	٪۱
مباحث اقتصادی- اقتصاد مقاومتی- اصل ۴۴- خصوصی سازی- تورم، گرانی، گران‌فروشان- سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی- فعالان اقتصادی- آسیب‌ها- مبارزه با فساد و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۴	۰	۱۳	۱۳	۸	۲	۴۰
درصد سطری	٪۱۰	۰	٪۳۳	٪۳۲	٪۲۰	٪۵	۱۰۰
درصد ستونی	٪۳	۰	٪۸	٪۹	٪۱۳	٪۴	٪۷
مباحث فرهنگی- فرهنگ عمومی- مهندسی فرهنگی- رصد یا پایش فرهنگی- سبک زندگی اسلامی- ایرانی- احساس شخصیت، اعتماد به نفس ملی- امید، خوش‌بینی به آینده- گفت‌وگو، پرهیز از تک‌گویی و سخنرانی صرف و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۰	۰	۱	۱۱	۰	۰	۱۲
درصد سطری	۰	۰	٪۸	٪۹۲	۰	۰	۱۰۰
درصد ستونی	۰	۰	٪۱	٪۸	۰	۰	٪۲
مباحث علمی- جنبش نرم‌افزاری- نقشه جامع علمی کشور- تحول در علوم انسانی- مقابله با مدرک‌گرایی- ارتباط صنعت و دانشگاه و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۴
درصد سطری	٪۲۵	۰	٪۵۰	٪۲۵	۰	۰	۱۰۰
درصد ستونی	٪۱	۰	٪۱	٪۱	۰	۰	٪۱
رشد، توسعه و پیشرفت کشور- سند چشم‌انداز بیست ساله- رشد، توسعه و پیشرفت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، علمی کشور- سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه- ارزیابی اجرای برنامه‌های پنج‌ساله توسعه: نقاط قوت، نقاط ضعف و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۸	۰	۱۲	۵	۱	۱	۲۷
درصد سطری	٪۳۰	۰	٪۴۴	٪۱۸	٪۴	٪۴	۱۰۰
درصد ستونی	٪۶-۵	۰	٪۷	٪۳	٪۲	٪۲	٪۵
ارزش‌ها و مفاهیم دینی: نماز، روزه، زکات، خمس، حج، امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، جهاد، تزکیه نفس و سایر مضامین مرتبط							
تعداد	۶	۰	۱۶	۱	۰	۰	۲۳
درصد سطری	٪۲۶	۰	٪۷۰	٪۴	۰	۰	۱۰۰
درصد ستونی	٪۵	۰	٪۹	٪۱	۰	۰	٪۴
انقلاب اسلامی و دفاع مقدس: ارزش‌های معنوی، ایثار، شهادت، ارزش‌های منبعث از اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله)							

جمع	۹۴	۸۹	۸۳	۸۱	۷۵	۶۹	مضامین سخنرانی	
۲ ۱۰۰ ≈۰	۲ ٪۱۰۰ ٪۴	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	تعداد درصد سطری درصد ستونی	استقلال: استقلال سیاسی، استقلال اقتصادی، استقلال فرهنگی، استقلال علمی، جامعه مستقل و سایر مضامین مرتبط
۲ ۱۰۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۲ ٪۱۰۰ ٪۱	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	تعداد درصد سطری درصد ستونی	آزادی- آزاداندیشی- آزادمنشی- آزادی توأم با مسئولیت و سایر مضامین مرتبط
۲۳ ۱۰۰ ٪۴	٪۶ ٪۲۶ ٪۱۱	۱ ٪۴ ٪۲	۸ ٪۳۵ ٪۶	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۸ ٪۳۵ ٪۶-۵	تعداد درصد سطری درصد ستونی	جمهوری اسلامی: تحکیم و تقویت، چشم‌انداز و نقد وضعیت موجود و سایر مضامین مرتبط
۷ ۱۰۰ ٪۱	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۱ ٪۱۴ ٪۱	۰ ۰ ۰	۶ ٪۸۶ ٪۵	تعداد درصد سطری درصد ستونی	غرب‌گرایی- گرایش به غرب- غرب‌زدگی
۴۳ ۱۰۰ ٪۷	۴ ٪۹ ٪۷	۴ ٪۹ ٪۷	۴ ٪۹ ٪۳	۲۴ ٪۵۶ ٪۱۴	۱ ٪۲ ٪۲	۶ ٪۱۵ ٪۵	تعداد درصد سطری درصد ستونی	دشمنان انقلاب در داخل و خارج: دولت ایالات متحده آمریکا، رژیم صهیونیستی، صهیونیسم بین‌الملل، همپیمانان منطقه‌ای، اذنانب یا دنباله‌روان داخلی
۳۳ ۱۰۰ ٪۵	۱۰ ٪۳۱ ٪۱۸	۴ ٪۱۲ ٪۷	۶ ٪۱۸ ٪۴	۸ ٪۲۴ ٪۵	۰ ۰ ۰	۵ ٪۱۵ ٪۴	تعداد درصد سطری درصد ستونی	تهاجم فرهنگی- شیخیون فرهنگی- جنگ نرم- براندازی نرم- استتال فرهنگی نظام و باورها و عقاید مسئولان و مردم- کارزار تبلیغاتی با ابزار رادیوهای بیگانه، مطبوعات، سینما، ماهواره، اینترنت، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی همسو در فضای مجازی
۱۰ ۱۰۰ ٪۲	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۲ ٪۲۰ ٪۲	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۸ ٪۸۰ ٪۶-۵	تعداد درصد سطری درصد ستونی	حمایت از دولت و مسئولان
۴ ۱۰۰ ٪۱	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۲ ٪۵۰ ٪۲	۲ ٪۵۰ ٪۱	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	تعداد درصد سطری درصد ستونی	انتقاد از دولت و مسئولان
۳ ۱۰۰ ≈۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۱ ٪۳۳ ٪۱	۰ ۰ ۰	۲ ٪۶۷ ٪۲	تعداد درصد سطری درصد ستونی	رسانه‌ها- رسانه‌های جمعی: اهمیت، نقش و تأثیر
۶۴ ۱۰۰ ٪۱۱	۸ ٪۱۳ ٪۱۵	۴ ٪۶ ٪۷	۲۳ ٪۳۶ ٪۱۶	۷ ٪۱۱ ٪۴	۶ ٪۹ ٪۱۴	۱۶ ٪۲۵ ٪۱۳	تعداد درصد سطری درصد ستونی	صدا و سیما- رسانه ملی: رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر
۱۵ ۱۰۰ ٪۳	۰ ۰ ۰	۳ ٪۲۰ ٪۵	۴ ٪۲۷ ٪۳	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۸ ٪۵۳ ٪۶-۵	تعداد درصد سطری درصد ستونی	دانشگاه عمومی: بایدها و نبایدهای برنامه‌ریزی و برنامه‌سازی در صدا و سیما
۵ ۱۰۰ ٪۱	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۵ ٪۱۰۰ ٪۳	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	۰ ۰ ۰	تعداد درصد سطری درصد ستونی	رسانه فرهنگ‌ساز: بایدها و نبایدهای برنامه‌ریزی و برنامه‌سازی در صدا و سیما

جمع	۹۴	۸۹	۸۳	۸۱	۷۵	۶۹	مضامین سخنرانی	
۹	۰	۳	۰	۳	۰	۳	تعداد	زبان و ادب فارسی- درست‌خوانی-
۱۰۰	۰	%۳۳	۰	%۳۴	۰	%۳۳	درصد سطری	درست‌نویسی: بایدها و نبایدهای تقویت و ترویج در برنامه‌های صدا و سیما
	%۲	%۵	۰	%۲	۰	%۲	درصد ستونی	
۲۱	۱	۷	۵	۳	۰	۵	تعداد	هنر- موسیقی- شعر: بایدها و نبایدهای تقویت و ترویج هنر، موسیقی و شعر متعهد، آیینی و انقلابی در برنامه‌های صدا و سیما
۱۰۰	%۵	%۳۳	%۲۴	%۱۴	۰	%۲۴	درصد سطری	
	%۳	%۲	%۳	%۲	۰	%۴	درصد ستونی	
۱۴	۱	۱	۲	۰	۵	۵	تعداد	پوشش فنی: تقویت و تجهیز زیرساخت‌های ارتباطی و اطلاعاتی سازمان صدا و سیما
۱۰۰	%۷	%۷	%۱۴	۰	%۳۶	%۳۶	درصد سطری	
	%۲	%۲	%۲	۰	%۱۲	%۴	درصد ستونی	
۴۰	۵	۶	۵	۷	۱۱	۶	تعداد	تشکر- قدردانی از رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما
۱۰۰	%۱۲	%۱۵	%۱۲	%۱۷	%۲۸	%۱۵	درصد سطری	
	%۷	%۹	%۳	%۴	%۲۵	%۵	درصد ستونی	
۳۷	۲	۴	۴	۹	۹	۹	تعداد	انتقاد از رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما
۱۰۰	%۶	%۱۱	%۱۱	%۲۴	%۲۴	%۲۴	درصد سطری	
	%۶	%۴	%۳	%۵	%۲۰	%۷	درصد ستونی	
۲	۰	۰	۰	۰	۱	۱	تعداد	اظهار رضایت از فعالیت‌های صداوسیما در حوزه‌های پشتیبان پیام: منابع انسانی، اداری و مالی، برنامه‌ریزی، آموزش کارکنان، تحقیقات و دانشکده صدا و سیما، نظارت، فنی و زیرساخت
۱۰۰	۰	۰	۰	۰	%۵۰	%۵۰	درصد سطری	
	≈۰	۰	۰	۰	%۲	%۲	درصد ستونی	
۱۲	۰	۱	۶	۰	۱	۴	تعداد	انتقاد از فعالیت‌های صداوسیما در حوزه‌های پشتیبان پیام: منابع انسانی، اداری و مالی، برنامه‌ریزی، آموزش کارکنان، تحقیقات و دانشکده صدا و سیما، نظارت، فنی و زیرساخت
۱۰۰	۰	%۸	%۵۰	۰	%۸	%۳۴	درصد سطری	
	%۲	%۲	%۴	۰	%۲	%۳	درصد ستونی	
۳۳	۳	۲	۶	۹	۳	۱۰	تعداد	بهبود عملکرد- سنجش عملکرد- مدیریت عملکرد سازمان صدا و سیما
۱۰۰	%۹	%۶	%۱۸	%۲۸	%۹	%۳۰	درصد سطری	
	%۵	%۳	%۴	%۵	%۷	%۸	درصد ستونی	
۲۳	۵	۰	۷	۱۱	۰	۰	تعداد	نوجوانان و جوانان: مسائل، خواست‌ها- بایدها و نبایدهای برنامه‌ریزی و برنامه‌سازی صدا و سیما برای نوجوانان و جوانان
۱۰۰	%۲۲	۰	%۳۰	%۴۸	۰	۰	درصد سطری	
	%۴	۰	%۵	%۶	۰	۰	درصد ستونی	
۱۱	۱	۰	۲	۸	۰	۰	تعداد	دختران و زنان: حقوق، مسائل- بایدها و نبایدهای نحوه روبه‌رو شدن با مسائل دختران و زنان در برنامه‌های صدا و سیما
۱۰۰	%۹	۰	%۱۸	%۷۳	۰	۰	درصد سطری	
	%۲	۰	%۲	%۵	۰	۰	درصد ستونی	
۴	۱	۰	۳	۰	۰	۰	تعداد	دانشگاهیان- دانشجویان- استادان- محققان- نخبگان دانشگاهی: بایدها و نبایدهای نحوه رو به‌رو شدن با افکار و نتایج مطالعات و تحقیقات
۱۰۰	%۲۵	۰	%۷۵	۰	۰	۰	درصد سطری	
	%۱	۰	%۲	۰	۰	۰	درصد ستونی	
۲	۰	۰	۲	۰	۰	۰	تعداد	حزوبان- طلاب- مدرسان- فضلا- نخبگان حزوی: بایدها و نبایدهای نحوه رو به‌رو شدن با افکار و نتایج مطالعات و تحقیقات
۱۰۰	۰	۰	%۱۰۰	۰	۰	۰	درصد سطری	
	≈۰	۰	%۲	۰	۰	۰	درصد ستونی	
۵۹۱	۵۴	۵۹	۱۴۰	۱۷۱	۴۴	۱۲۳	تعداد	جمع
۱۰۰	%۹	%۱۰	%۲۴	%۲۹	%۷	%۲۱	درصد	

جدول ۶. مضامین اولویت‌دار سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

مضامین اولویت‌دار (درصد)	رئیس (سال سخنرانی)
«رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما» (۱۳٪) + «بهبود عملکرد سازمان» (۸٪) + «انتقاد از رئیس و مدیران سازمان» (۷٪) + «ارزش‌ها و مفاهیم دینی» (۶/۵٪) + «تحکیم و تقویت، چشم‌انداز و نقد وضعیت موجود جمهوری اسلامی» (۶/۵٪) + «حمایت از دولت و مسئولان» (۶/۵٪)	محمد هاشمی (۱۳۶۹)
«تشکر / قدردانی از رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما» (۲۵٪) + «انتقاد از رئیس و مدیران سازمان» (۲۰٪) + «مباحث اجتماعی» (۱۶٪) + «رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما» (۱۴٪)	علی لاریجانی (۱۳۷۵)
«دشمنان انقلاب در داخل و خارج کشور» (۱۴٪) + «مباحث سیاسی» (۱۰٪) + «ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس» (۱۹٪) + «مباحث فرهنگی» (۸٪) + «ارزش‌ها و مفاهیم دینی» (۷٪)	علی لاریجانی (۱۳۸۱)
«رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما» (۱۶٪) + «مباحث فرهنگی» (۹٪) + «مباحث علمی» (۸٪) + «مباحث اجتماعی» (۶٪) + «تحکیم و تقویت، چشم‌انداز و نقد وضعیت موجود جمهوری اسلامی» (۶٪)	عزت الله ضرغامی (۱۳۸۳)
«مباحث فرهنگی» (۱۳٪) + «بایدها و نبایدهای تقویت و ترویج هنر متعهد و انقلابی در برنامه‌های صدا و سیما» (۱۱٪) + «مباحث اجتماعی» (۱۰٪) + «تشکر / قدردانی از رئیس و مدیران سازمان» (۱۰٪)	عزت الله ضرغامی (۱۳۸۹)
«تهاجم فرهنگی» (۱۸٪) + «رسالت، مأموریت، اهمیت، نقش و تأثیر صدا و سیما» (۱۵٪) + «تحکیم و تقویت، چشم‌انداز و نقد وضعیت موجود جمهوری اسلامی» (۱۱٪) + «تشکر / قدردانی از رئیس و مدیران سازمان» (۹٪) + «بایدها و نبایدهای برنامه‌ریزی و برنامه‌سازی صدا و سیما برای نوجوانان و جوانان» (۹٪)	محمد سرافراز (۱۳۹۴)

است و تفاوت معنادار وجود دارد^(۵)؛ به عبارت دیگر، تفاوت معنادار در بین مضامین سخنرانی‌های مقام رهبری در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما وجود دارد. البته این آزمون مشخص نمی‌کرد تفاوت معنادار بین مضامین سخنرانی‌های کدام سال از سال‌های مورد مطالعه وجود دارد. بنابراین

بود که توزیع فراوانی در سطح اطمینان^(۱) ۹۵ درصد، نرمال نیست^(۲)؛ از این رو، محقق با استفاده از آزمون «کروسکال- والیس^(۳)» که یک آزمون ناپارامتریک^(۴) است؛ احتمال وجود تفاوت معنادار بین مضامین سخنرانی‌ها را در دوره‌های مختلف ریاست سازمان مطالعه کرد. انجام آزمون نشان داد، پاسخ «مثبت»

Confidence Interval - ۱

.۰۰۵ = P > .۰ = Sig - ۲

Nonparametric - ۳

Kruskal- Wallis Test - ۴

.۰۰۵ = P > .۰ = Sig, ۵ = df, ۲۵.۶۵۲ = Chi-Square - ۵

جدول ۷. نتایج آزمون یو من - ویتنی درباره مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

سرافراز (۱۳۹۴)	ضرغامی (۱۳۸۹)	ضرغامی (۱۳۸۳)	لاریجانی (۱۳۸۱)	لاریجانی (۱۳۷۵)	هاشمی (۱۳۶۹)	
$Z = -۲/۱۱$ =Sig ۰/۰۳۵	$Z = -۲/۰۷$ =Sig ۰/۰۳۸	$Z = -۰/۴۲۸$ =Sig ۰/۶۶۹	$Z = -۰/۷۰۵$ =Sig ۰/۴۸۱	$Z = -۳/۰۰۲$ =Sig ۰/۰۰۳		هاشمی (۱۳۶۹)
$Z = -۱/۶۳۵$ =Sig ۰/۱۰۲	$Z = -۱/۵۳۶$ =Sig ۰/۱۲۵	$Z = -۲/۸۸۹$ =Sig ۰	$Z = -۳/۴۳۵$ =Sig ۰/۰۰۱		$Z = -۳/۰۰۲$ =Sig ۰/۰۰۳	لاریجانی (۱۳۷۵)
$Z = -۲/۴۰۸$ =Sig ۰/۰۱۶	$Z = -۲/۲۹۷$ =Sig ۰/۰۲۲	$Z = -۰/۱۴$ =Sig ۰/۹۸۹		$Z = -۲/۴۳۵$ =Sig ۰/۰۰۱	$Z = -۰/۷۰۵$ =Sig ۰/۴۸۱	لاریجانی (۱۳۸۱)
$Z = -۳/۰۸$ =Sig ۰/۰۰۲	$Z = -۲/۷۷۶$ =Sig ۰/۰۰۵		$Z = -۰/۱۴$ =Sig ۰/۹۸۹	$Z = -۲/۸۸۹$ =Sig ۰	$Z = -۰/۴۲۸$ =Sig ۰/۶۶۹	ضرغامی (۱۳۸۳)
$Z = -۱/۲۲$ =Sig ۰/۹۰۳		$Z = -۲/۷۷۶$ =Sig ۰/۰۰۵	$Z = -۲/۲۹۷$ =Sig ۰/۰۲۲	$Z = -۱/۵۳۶$ =Sig ۰/۱۲۵	$Z = -۲/۰۷$ =Sig ۰/۰۳۸	ضرغامی (۱۳۸۹)
	$Z = -۱/۲۲$ =Sig ۰/۹۰۳	$Z = -۳/۰۸$ =Sig ۰/۰۰۲	$Z = -۲/۴۰۸$ =Sig ۰/۰۱۶	$Z = -۱/۶۳۵$ =Sig ۰/۱۰۲	$Z = -۲/۱۱$ =Sig ۰/۰۳۵	سرافراز (۱۳۹۴)

جدول ۸. «داشتن» یا «نداشتن» تفاوت معنادار در بین مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دوره‌های مختلف ریاست سازمان صدا و سیما (۱۳۶۹ - ۱۳۹۴)

سرافراز (۱۳۹۴)	ضرغامی (۱۳۸۹)	ضرغامی (۱۳۸۳)	لاریجانی (۱۳۸۱)	لاریجانی (۱۳۷۵)	هاشمی (۱۳۶۹)	
دارد	دارد	ندارد	ندارد	دارد		هاشمی (۱۳۶۹)
ندارد	ندارد	دارد	دارد		دارد	لاریجانی (۱۳۷۵)
دارد	دارد	ندارد		دارد	ندارد	لاریجانی (۱۳۸۱)
دارد	دارد		ندارد	دارد	ندارد	ضرغامی (۱۳۸۳)
ندارد		دارد	دارد	ندارد	دارد	ضرغامی (۱۳۸۹)
	ندارد	دارد	دارد	ندارد	دارد	سرافراز (۱۳۹۴)

جدول ۹. «داشتن» یا «نداشتن» تفاوت معنادار در بین مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دوره‌های متوالی ریاست سازمان صدا و سیما (۱۳۶۹ - ۱۳۹۴)

دارد	لاریجانی (۱۳۷۵)	هاشمی (۱۳۶۹)
دارد	لاریجانی (۱۳۸۱)	لاریجانی (۱۳۷۵)
ندارد	ضرغامی (۱۳۸۳)	لاریجانی (۱۳۸۱)
دارد	ضرغامی (۱۳۸۹)	ضرغامی (۱۳۸۳)
ندارد	سرافراز (۱۳۹۴)	ضرغامی (۱۳۸۹)

محقق از آزمون یو من - ویتنی^(۱) استفاده کرد تا نشان دهد میانگین فراوانی‌های مضامین در کدام سال با دیگری متفاوت است. جدول شماره ۷ به خوبی این تفاوت‌ها را نشان می‌دهد:

محقق در جدول شماره ۸، نتایج آزمون‌های صورت گرفته را بر مبنای «داشتن» یا «نداشتن» تفاوت معنادار، خلاصه کرده و به عبارت دیگر، نشان داده است که بین مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب در چه دوره‌های ریاست سازمان، تفاوت معنادار وجود دارد یا ندارد:^(۲)

حال اگر دوره‌های مختلف ریاست سازمان را مانند یک «مسیر» در نظر بگیریم و انتصاب رئیس یا تمدید دوره ریاست و تبیین سیاست‌های سازمان را در هر دوره، تلاشی برای گام برداشتن در این مسیر

فرضی بدانیم؛ آنگاه می‌توانیم از کنار هم قرار دادن مضامین سخنرانی‌ها و نیز مطالعه معنادار بودن یا نبودن تفاوت‌های احتمالی، به نکات مهم در تحلیل گفتمان‌های مربوط به سخنان مقام رهبری در سال‌های مورد مطالعه دست یابیم.

جدول شماره ۹ به طور خلاصه تفاوت‌های معنادار مضامین سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در دوره‌های متوالی ریاست سازمان نشان می‌دهد: چرا در بین مضامین سخنان در برخی دوره‌ها، تفاوت معنادار وجود دارد و در برخی دیگر، وجود ندارد؟

«پاسخ» در تحلیل محقق از گفتمان‌های سخنان مقام رهبری در سال‌های مورد مطالعه است: می‌دانیم «تعیین سیاست‌های کلی نظام»، «امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب

۱ - Mann-Whitney U Test

۲- نتایج در سطح اطمینان ۹۵ درصد، معنادار است ($P < 0/05$) و در این صورت، نشان می‌دهد تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۱۰. اهداف و بندهای مرتبط با بخش فرهنگ و رسانه‌ها و به ویژه صدا و سیما در سیاست‌های کلی برنامه‌های پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۶۷)

برنامه پنج ساله توسعه	اهداف	فرهنگ و رسانه‌ها	صدا و سیما
اول (۱۳۶۷)	حفظ استقلال کشور بر پایه سیاست «نه شرقی و نه غربی»	رسیدگی هر چه بیشتر به امور معنوی، ارزشی و فرهنگی خانواده معظم شهدا، جانبازان، اسرا و مفقودین، مبارزه با «فرهنگ مصرفی» که بزرگ‌ترین آفت یک جامعه انقلابی است؛ نشان دادن قدرت دفاع و مقاومت قهرمانانه ملت در هشت سال دفاع مقدس، حفظ ارزش‌ها و شئون اخلاقی و اجتماعی، سالم‌سازی اجتماعات.	---
دوم (۱۳۷۲)	استقرار عدالت اجتماعی، گسترش تولید داخلی، تصحیح و اصلاح نظام اداری و قضایی، تکمیل زنجیره تولید برای مصرف داخلی و صادرات، گسترش مشارکت عامه مردم در سازندگی کشور، تقویت بنیه دفاعی کشور، تنظیم روابط خارجی بر مبنای اصل «عزت، حکمت، مصلحت».	جهت دادن کلیه فعالیت‌های تبلیغی به سمت: - رشد معنویت و فضیلت اخلاقی در جامعه، - تعمیق و گسترش حساسیت‌ها و باور دینی، - گسترش ارزش‌های انقلابی، - حفظ کرامت انسانی، - ایجاد نظم و قانون‌پذیری، - ترویج روحیه کار و تلاش و خوداتکایی و قناعت، - مقابله با اسراف و مصرف‌گرایی.	---

برنامه پنج ساله توسعه	اهداف	فرهنگ و رسانه‌ها	صدا و سیما
سوم (۱۳۷۸)	استقرار عدالت اجتماعی، ارتقای دینی، علمی و فرهنگی، امنیت و رفاه اقتصادی، افزایش عزت و اعتبار بین‌المللی، حضور و مشارکت مردم.	اعتلا و عمق بخشیدن به معرفت و بصیرت دینی و قرآنی، تحکیم فکری و عملی ارزش‌های انقلاب اسلامی، مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه، زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی، آراستگی سیمای جامعه در کشور و محیط سازندگی به ارزش‌های اسلامی و انقلابی، معرفی و ترویج فرهنگ و ارزش‌های والای اسلام و ایران اسلامی به جهانیان و تبیین شخصیت و مبانی سیاسی و فکری امام خمینی (رحمت الله علیه).	سالم سازی فضای عمومی، رشد آگاهی‌ها و فضایل اخلاقی، اطلاع رسانی صحیح، زمینه سازی برای تحقق سیاست‌های کلی برنامه توسعه.
چهارم (۱۳۸۲)	اولین برنامه پنج ساله توسعه با اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴.	اعتلا و عمق و گسترش دادن معرفت و بصیرت دینی بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (علیهم السلام) از طریق استوار کردن ارزش‌های انقلاب اسلامی در اندیشه و عمل، تقویت فضایل اخلاقی و ایمان، روحیه ایثار و امید به آینده و برنامه‌ریزی برای بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی، زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمامی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، تقویت وجدان کاری و انضباط اجتماعی و روحیه کار و ابتکار، کارآفرینی، درستکاری و قناعت و اهتمام به ارتقای کیفیت تولید از طریق فرهنگ سازی برای استفاده از تولیدات داخلی، افزایش تولید و صادرات کالا و خدمات، ایجاد انگیزه و عزم ملی برای دستیابی به اهداف مورد نظر در افق چشم‌انداز، تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی از طریق آگاهی کافی درباره تاریخ ایران، فرهنگ، تمدن و هنر ایرانی-اسلامی و اهتمام جدی به زبان فارسی، تعمیق روحیه دشمن‌شناسی و شناخت ترفندها و توطئه‌های دشمنان علیه انقلاب اسلامی و منافع ملی از طریق ترویج روحیه ظلم‌ستیزی و مخالفت با سلطه‌گری استکبار جهانی، سالم سازی فضای فرهنگی از طریق رشد آگاهی‌ها و فضایل اخلاقی و اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر، تلاش در جهت تبیین و استحکام مبانی مردم‌سالاری دینی و نهادینه کردن آزادی‌های مشروع از طریق آموزش، آگاهی‌بخشی و قانونمند کردن آن.	مقابله با تهاجم فرهنگی از طریق گسترش فعالیت‌ها در جهت تبیین اهداف و دستاوردهای ایران اسلامی برای ایرانیان و جهانیان.
پنجم (۱۳۸۷)	دومین برنامه پنج ساله توسعه با اهداف سند چشم‌انداز و رویکرد مبنایی «پیشرفت و عدالت»	تکمیل و اجرای طرح مهندسی فرهنگی کشور و تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم، زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمامی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، تقویت قانون‌گرایی، انضباط اجتماعی، وجدان کاری، خودباوری، روحیه کار جمعی، ابتکار، درستکاری، قناعت، پرهیز از اسراف و اهتمام به ارتقای کیفیت در تولید، مقابله با جریان‌های انحرافی در حوزه دین و زدودن خرافات و موهومات، استفاده بهینه از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای تحقق اهداف فرهنگی نظام، ایجاد درک مشترک از چشم‌انداز بیست‌ساله و تقویت باور و عزم ملی برای تحقق آن.	---

برنامه پنج ساله توسعه	اهداف	فرهنگ و رسانه‌ها	صدا و سیما
ششم (۱۳۹۴)	اقتصاد مقاومتی یا مقاوم سازی اقتصاد، پیشتازی در عرصه علم و فناوری، تعالی و مقاوم سازی فرهنگی.	تلاش شایسته برای تبیین ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و دستاوردهای جمهوری اسلامی، ارائه و ترویج سبک زندگی اسلامی- ایرانی، فرهنگ سازی درباره اصلاح الگوی مصرف و سیاستهای اقتصاد مقاومتی، اجرای نقشه مهندسی فرهنگی کشور و تهیه پیوست برای طرح‌های مهم، حمایت مادی و معنوی از هنرمندان، نوآوران، محققان و تولیدکنندگان آثار و محصولات فرهنگی و هنری مقوم اخلاق، فرهنگ و هویت اسلامی- ایرانی، حضور مؤثر نهادهای فرهنگی دولتی و مردمی در فضای مجازی به منظور توسعه و ترویج فرهنگ، مفاهیم و هویت اسلامی- ایرانی و مقابله با تهدیدات، توجه ویژه به توسعه و تجلی مفاهیم، نمادها و شاخصهای هویت اسلامی- ایرانی در ساختارهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور.	---

یافتن به این هدف هستند:

تبیین واژه‌های کلیدی توصیه‌های رهبر انقلاب به رؤسای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲ - ۱۳۶۸):

(۱). اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله):

(۲). عدالت اجتماعی: «عدالت اجتماعی بدین معنا

است که فاصله ژرف میان طبقات و برخورداری‌های نابحق و محرومیت‌ها از میان برود و مستضعفان و پابرهنگان که همواره مطمئن‌ترین و وفادارترین مدافعان انقلاب هستند، احساس و مشاهده کنند که به سمت رفع محرومیت، حرکت جدی و صادقانه انجام می‌گیرد. با قوانین لازم و تأمین امنیت قضایی در کشور، بساط تجاوز و تعدی به حقوق مظلومان و دست‌اندازی به حیطه مشروع زندگی مردم جمع شود؛ همه کس احساس کند که در برابر ظلم و تعدی می‌تواند به ملجأ مطمئن پناه برد؛ و همه کس بداند که با کار و تلاش خواهد توانست زندگی مطلوبی فراهم آورد.»

(پیام به ملت شریف ایران در چهلمین روز

ارتحال امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸/۴/۲۳)

(۳). اصول پایدار انقلاب اسلامی: «اصول این

نظام، اصول انقلاب است؛ اصول تعیین شده به وسیله امام است. آن اصولی است که نظام جمهوری اسلامی را به عنوان نظام اسلامی در دنیا مشخص

مردم» و «نصب و عزل و قبول استعفای رئیس سازمان صدا و سیما» از جمله وظایف و اختیارات رهبر انقلاب در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. (اصل یکصد و دهم) این‌ها در کنار گفتمان دولت‌ها - قوه مجریه - در سال‌های پس از پایان جنگ (۱۳۶۷ - ۱۳۵۹)، چارچوب مناسب را برای ارائه تحلیل محقق شکل می‌دهند؛ از این رو، اهداف و بندهای مرتبط با بخش فرهنگ و رسانه‌ها، به ویژه صدا و سیما در سیاست‌های کلی برنامه‌های پنج ساله توسعه (۱۳۹۴ - ۱۳۶۷)، توصیه‌های عمومی و اختصاصی مقام رهبری به رؤسای جمهوری در احکام تنفیذ (۱۳۹۲ - ۱۳۶۸) و بخش‌های اصلی احکام انتصاب رؤسای سازمان صدا و سیما (۱۳۹۳ - ۱۳۶۸) به همراه تبیین واژه‌های کلیدی آن‌ها بر مبنای سخنان رهبر انقلاب در آن مقطع زمانی و نیز خطوط فکری صاحبان گفتمان‌های «سازندگی»، «اصلاحات»، «عدالت و مهرورزی» و «اعتدال» در دولت‌های پنجم و ششم (۱۳۷۶ - ۱۳۶۸)، هفتم و هشتم (۱۳۸۴ - ۱۳۷۶)، نهم و دهم (۱۳۹۲ - ۱۳۸۴) و یازدهم (۱۳۹۶ - ۱۳۹۲)، راهنمای عمل محقق در تحلیل گفتمان‌های سخنان مقام رهبری در سال‌های مورد مطالعه است. جدول‌های شماره ۱۰، نشانه تلاش برای دست

جدول ۱۱. توصیه‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای به رؤسای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲ - ۱۳۶۸)

توصیه‌ها	اکبر هاشمی رفسنجانی (۱۳۷۶ - ۱۳۶۸)		سید محمد خاتمی (۱۳۸۴ - ۱۳۷۶)		محمود احمدی نژاد (۱۳۹۲ - ۱۳۸۴)		حسن روحانی (۱۳۹۶ - ۱۳۹۲)
	دولت پنجم (۱۳۷۶ - ۱۳۶۸)	دولت ششم (۱۳۷۶ - ۱۳۷۲)	دولت هفتم (۱۳۸۰ - ۱۳۷۶)	دولت هشتم (۱۳۸۴ - ۱۳۸۰)	دولت نهم (۱۳۸۸ - ۱۳۸۴)	دولت دهم (۱۳۹۲ - ۱۳۸۸)	دولت یازدهم (۱۳۹۶ - ۱۳۹۲)
عمومی	دفاع از اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) (۱)، مجاهدت برای تحقق حاکمیت کامل قرآن، عمل به شریعت، طرفداری از محرومین و مستضعفین، کوشش برای ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت، استقرار عدالت اجتماعی (۲)، تمسک به اصول پایدار انقلاب اسلامی (۳).		تعهد به اسلام و احکام نورانی آن، دفاع از مستضعفان و مظلومان، ایستادگی در برابر دشمنان ستمگر و زورگو و مستکبر و حق‌ستیز، توجه به ارزش‌های اصیل معنوی و پایبندی به دین و اخلاق و معنویت در حرکت سازندگی ملت ایران، حرکت در مسیر زدودن فقر و فساد و تبعیض (۴).		تعهد به اسلام و آرمان‌های نظام اسلامی، دفاع از حقوق ملت، ایستادگی در برابر زورگویان و مستکبران، درآمیختن اقتدار ملی (۹) با حکمت و عقلائییت.		تعهد به اسلام و آرمان‌های نظام اسلامی، دفاع از حقوق ملت، ایستادگی در برابر زورگویان و مستکبران، درآمیختن اقتدار ملی (۹) با حکمت و عقلائییت.
	رعایت عزت و عظمت اسلام و استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جمهوری اسلامی در تنظیم روابط خارجی.		رسیدگی و علاج‌جویی برای افشار ضعیف مردم، مجاهدت در راه استقرار عدالت اجتماعی.		به کارگیری همه توان خود و بهره‌گیری از ظرفیت عظیم اسلامی کشور در راه دستیابی به هدف‌های والاّی که اعلام کرده‌اند (۷).		اقدامات بزرگ و ماندگار و شایسته ملت و کشور، عزیز، حرکت کوشنده به سوی پیشرفت و عدالت (۸)
اختصاصی	حسن سلوک با مردم، به خصوص قشرهای ضعیف، حفظ موضع مستحکم همیشگی در برابر دشمنان، مخالفان و بدخواهان، گزینش همکاران و مدیرانی که معیارهای اسلامی و انقلابی را در آن‌ها بازشناخته و ثبات قدم، استحکام روحیه و استقامت فکر آن‌ها را آزموده باشند.		قدردانی از ملت، مراقبت از منافع ملی (۵)، گرمی شمردن ارزش‌های والاّی دین و انقلاب (۶).		بهره‌گیری از ظرفیت‌های عظیم و دستاوردها و تجارب متراکم کشور.		بهره‌گیری از ظرفیت‌های عظیم و دستاوردها و تجارب متراکم کشور.

پروزی این انقلاب، اهمیت نقش مردم از آن‌ها سلب نشد و به عنوان یک عنصر برای انقلاب باقی ماند» (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۶۸/۱۱/۲۰). (۴). زدودن فقر و فساد و تبعیض: «خشکانیدن ریشه‌های فساد مالی و اقتصادی و عمل قاطع و گره‌گشا در این باره، مستلزم اقدام همه‌جانبه به وسیله قوای سه‌گانه، مخصوصاً دو قوه مجریه و قضائیه است. قوه مجریه با نظارتی سازمان‌یافته و دقیق و بی‌اغماض، از بروز و رشد فساد مالی در

کرد و نشان داد.» (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۲/۳/۸) «دو خصوصیت، بیشترین تأثیر را در وجهه این انقلاب در دنیا داشت؛ همچنان که بیشترین تأثیر را در پیروزی و ماندگاری انقلاب در کشور اسلامی داشت؛ یکی از این دو خصوصیت، عبارت بود از این که مبنای این انقلاب، ارزش‌های دینی و اخلاقی و معنوی بود و خصوصیت دیگر این بود که انقلاب بر پایه اراده و خواست مردم در تشکیل و اداره حکومت باقی ماند؛ یعنی پس از

جدول ۱۲. تفاوت‌های اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) با اسلام آمریکایی از نگاه مقام رهبری

اسلام ناب محمدی	اسلام آمریکایی
اسلام کتاب و سنت - اسلام اهل بیت (علیهم السلام)	اسلام خرافه و بدعت - اسلام ابوجهل و ابولهب، - اسلام چشم پوشیدن از اصول خود.
اسلام جهاد و شهادت - اسلام انقلابی، - اسلام مرعوب نشدن در مقابل هیچ قدرت، - اسلام ناتوانی همه قدرت‌ها در شکست دادن او.	اسلام قعود و اسارت و ذلت - اسلام امتداد نداشتن در عمل و در توده‌های مردم، - پوشاندن لباس اسلام بر نوکری اجانب و دشمنی با امت اسلامی، - متزلزل و مرعوب شدن در مقابل قدرت کفر.
اسلام تعبد - اسلام صفا و معنویت، - اسلام توکل به خدا، - اسلام توحید، - اسلام حسن ظن به وعده الهی.	اسلام التقاط - اسلام سرمایه‌داری، - اسلام مطابق با اصول آمریکایی و غربی، - اسلام سوسیالیستی، - اسلام اعتماد به دشمنان خدا به جای اعتماد به وعده الهی.
اسلام تعقل - اسلام اصول‌گرای معتدل و عقلایی.	اسلام جهالت - اسلام مطلوب واشنگتن، لندن و پاریس، - اسلام لائیک و غرب‌گرا، - اسلام تکفیری و خشن.
اسلام دنیا و آخرت - اسلام به ارمغان آوردن همه نعمت‌ها برای ملت‌ها، - اسلام زندگی و زندگی‌ساز، - اسلام اعتقاد به تکفل دین نسبت به امور زندگی.	اسلام دنیا پرستی و رهبانیت (ترک دنیا) - اسلام برده دلار آمریکایی، - اسلام مصرف‌زده و اسیر سرمایه‌داری غرب، - اسلام منحصر به مسجد.
اسلام علم و معرفت - اسلام فقهاتی.	اسلام تحجر و غفلت - اسلام مراسم و مناسک میان‌تهی
اسلام دیانت - اسلام اخلاق و فضیلت، - اسلام پرهیزکاری.	اسلام بی‌بندوباری - اسلام آلوده شدن به انواع فساد اخلاقی - اسلام کنار آمدن با فساد حاکمان ظالم.
اسلام سیاست - اسلام مردم‌سالاری، - اسلام هراسان‌کننده مستکبران عالم، - اسلام محقق‌شده با تشکیل حکومت اسلامی، - اسلام استقلال، عزت و هویت، - اسلام درک و عمل سیاسی.	اسلام بی‌تفاوتی - اسلام به دام افتاده در لیبرال دموکراسی غربی، - اسلام منهای سیاست، - اسلام بی‌حالی و افسردگی، - اسلام جدا کردن احکام اجتماعی و سیاسی اسلام، - اسلام انسان‌های بی‌درد و به فکر رفاه حیوانی خود.
اسلام فرد و جامعه - اسلام قیام و عمل، - اسلام فعال در عرصه بین‌الملل.	اسلام تشریفاتی و بی‌خاصیت - اسلام انزوای اهل دین و نپرداختن به امور مسلمین، - اسلام نگاه صرف فردی به انسان.
اسلام نجات‌بخش محرومان - اسلام مدافع مظلوم و ناسازگار با ظالم، - اسلام اعتقاد به آزادی و عدالت‌طلبی، - اسلام ملاحظه عدالت و معنویت باهم.	اسلام بازیچه دست قدرت‌ها - اسلام مایه شادی دشمنان خدا، - اسلام وابسته به دستگاه‌های استعماری، - اسلام بی‌تفاوت در مقابل ظلم و زیاده‌خواهی.
اسلام وحدت اسلامی - اسلام تکیه بر اشتراکات شیعه و سنی، - اسلام پرهیز از جریحه‌دار کردن احساسات دیگر مسلمانان.	اسلام تفرقه‌افکنی میان مسلمین - اسلام آشتی با آمریکا و رژیم صهیونیستی و ناتو و جنگ‌های قبیله‌ای با مسلمانان، - اسلام «اشداء» با مؤمنین و رحماء با کفار».

سیاسی، استقلال اقتصادی، استقلال فرهنگی، آزادی فکر، رواج اخلاق فاضله، حکومت مردمی و حکومت انسان‌های صالح برخوردار از دین و تقوا در رأس کارها می‌گوییم» (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹/۲/۲۳).

(۷). هدف‌های والای رئیس‌جمهوری منتخب نهم: «عدالت‌گستری، مهرورزی با بندگان خدا، خدمت‌گزاری به آحاد ملت و تعالی و پیشرفت مادی و معنوی کشور، سرلوحه کار دولت اسلامی برآمده از رأی مردم است». (سخنرانی رئیس‌جمهوری منتخب در مراسم تنفیذ، ۱۳۸۴/۵/۱۲).

(۸). پیشرفت و عدالت: «مقصود از پیشرفت، پیشرفت همه‌جانبه است؛ از همه ابعاد در کشور؛ پیشرفت در تولید ثروت ملی، پیشرفت در دانش و فناوری، پیشرفت در اقتدار ملی و عزت بین‌المللی، پیشرفت در اخلاق و در معنویت، پیشرفت در امنیت کشور - هم امنیت اجتماعی، هم امنیت اخلاقی برای مردم - پیشرفت در ارتقای بهره‌وری، پیشرفت در قانون‌گرایی و انضباط اجتماعی، پیشرفت در وحدت و انسجام ملی، پیشرفت در رفاه عمومی، پیشرفت در رشد سیاسی و پیشرفت در مسئولیت‌پذیری، عزم و اراده ملی. پیشرفت اگر با عدالت همراه نباشد؛ پیشرفت مورد نظر اسلام نیست. عدالت، کاهش فاصله‌های طبقاتی است؛ عدالت، کاهش فاصله‌های جغرافیایی و برابری در استفاده از فرصت‌ها و امکانات است. یکی از مصادیق عدالت، مبارزه با فساد مالی و اقتصادی است که بایستی جدی گرفته شود» (بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، ۱۳۸۸/۱/۱).

(۹). اقتدار ملی: «در پیشرفت به سمت هدف‌های آرمانی باید ساخت درونی قدرت را استحکام بخشید؛ اساس کار این است. ما اگر می‌خواهیم این راه را ادامه دهیم و به این سمت حرکت کنیم و این هدف‌ها را دنبال کنیم و چشم به این آرمان‌ها بدوزیم و پیش برویم و در مقابل این معارضه‌ها

دستگاه‌ها جلوگیری کند و قوه قضائیه با استفاده از کارشناسان و قضات قاطع و پاکدامن، مجرم و خائن و عناصر آلوده را از سر راه تعالی کشور بردارد. بدیهی است که نقش قوه مقننه در وضع قوانین که موجب تسهیل راهکارهای قانونی است و نیز در ایفای وظیفه نظارت، بسیار مهم و کارساز است. لازم است نکاتی را به دست‌اندرکاران کشور که می‌توانند در مبارزه با فساد مالی ایفای نقش کنند؛ تذکر دهم: ۱. مردد نشدن مسئولان مبارزه با فساد برابر مخالفت‌ها؛ ۲. تبیین وابستگی امنیت فضای اقتصادی به مبارزه با فساد؛ ۳. سپردن مبارزه با فساد به افراد مطمئن، سالم و امانتدار؛ ۴. شناسایی نقاط آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور؛ ۵. عمل وزارت اطلاعات به وظایف قانونی خود؛ ۶. پرهیز از تبعیض در مبارزه با فساد؛ ۷. پرهیز از رفتار شعاری، تبلیغاتی و تظاهرگونه؛ ۸. قاطعیت در ضربه عدالت در عین دقت و ظرافت» (فرمان هشت ماده‌ای به سران قوا درباره مبارزه با مفساد اقتصادی، ۱۳۸۰/۲/۱۰).

(۵). منافع ملی: «مردم وقتی می‌بینند مسئولی در مقابله با متجاوزان به حقوق ملت، سینه سپر می‌کند، احساس اقتدار می‌کنند؛ وقتی می‌بینند کسانی هستند که از منافع ملت، قدرتمندان، با گذشت و با صرف کردن همه توان و نیروی خود دفاع می‌کنند، احساس اقتدار می‌کنند. یک ملت وقتی احساس ضعف می‌کند که ببیند مسئولانش یا نمی‌فهمند، یا دیر می‌جنبند؛ یا خدای ناکرده به اشاره انگشت دیگران می‌جنبند! اینجاست که این ملت، احساس بی‌پناهی و ضعف می‌کند. آنچه برای ملت اهمیت دارد، این است که در همه رده‌ها - از بالا تا پایین - مسئولانی که انگشت آن‌ها می‌تواند گره‌ها را باز کند، با احساس مسئولیت و با عقل و تدبیر کار کنند» (بیانات در دیدار جمعی از مردم گیلان، ۱۳۸۰/۲/۱۱).

(۶). ارزش‌های والای دین و انقلاب: «از ارزش‌ها که می‌گوییم؛ یعنی از دین، ایمان، استقلال

جدول ۱۳. بخش‌های اصلی احکام انتصاب رؤسای سازمان صدا و سیما (۱۳۶۸ - ۱۳۹۳)

محمد هاشمی (۱۳۷۲ - ۱۳۶۸)	علی لاریجانی (۱۳۷۸ - ۱۳۷۲)	علی لاریجانی (۱۳۸۳ - ۱۳۷۸)	عزت‌الله ضرغامی (۱۳۸۸ - ۱۳۸۳)	عزت‌الله ضرغامی (۱۳۹۳ - ۱۳۸۸)	محمد سرفراز (۱۳۹۳ - ۱۳۹۵)
ترویج و تحکیم: استقلال فکری و عملی ملت ایران، نظام جمهوری اسلامی، اصل «نه شرقی و نه غربی».	پایگاه گسترش اندیشه، فرهنگ و هنر، مرکز هدایت مردم مسلمان ایران و دیگر مشتاقان ندای ایران انقلابی، جایگاه ارائه توفیقات ملت ایران در صحنه‌های گوناگون زندگی.	«مدرسه عمومی» برای همه قشرها در سراسر کشور.	رسیدن همه‌جانبه به نقطه‌ای که شایسته «جمهوری اسلامی ایران» است.	رسانه فرهنگ‌ساز	هدایت و مدیریت فرهنگ (۱) و افکار عمومی (۲)، موتور محرک و مشوق پیشرفت کشور، حفظ و ارتقای «استقلال فرهنگی» (۳).
ایجاد رشد فکری، فرهنگی و سیاسی، تبیین اسلام، مقابله با توطئه‌های تبلیغاتی.	در پیش گرفتن سیاست نوین و متناسب با پیشرفت‌های همه‌جانبه کشور، تجهیز فضای فرهنگی جامعه: همگام با مسیر سازندگی و رشد و توسعه عمومی و همخوان با اصول انقلاب و مبانی اساسی اسلام، آراستن میدان پیکار رسانه‌ها در جبهه تبیین، تعمیق و تکریم اصول شورانگیز انقلاب اسلامی.	حکم انتصاب قبلی	حکم انتصاب قبلی	شکل‌دهی به رفتار اجتماعی مخاطب	گسترش دین، اخلاق، امید و آگاهی، ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، پشتیبانی رسانه‌ای همه‌جانبه و مبتکرانه در امر «بسیج عمومی» ملت (۴).
تنوع موضوع، به نحوی در خدمت اهداف اسلام و انقلاب قرار گرفتن برنامه‌ها و سایر فعالیت‌ها.	رسیدن به «کیفیت برتر» در همه برنامه‌ها، قرار گرفتن «گسترش کمی» در درجه دوم.	حکم انتصاب قبلی	حکم انتصاب قبلی	استفاده از ظرفیت «هنر» و شیوه‌های گوناگون حرفه‌ای آزموده شده یا نوپدید.	تکیه بر فعالیت‌ها و برنامه‌های حرفه‌ای پیشرفته و عمیق رسانه‌ای
توجه به چهار اصل: پیام، هنر، انتخاب زبان و موضوع متناسب و تہی بودن از هر بدآموزی.	درک روشن و رعایت اصل مقابله با تهاجم تبلیغاتی و فرهنگی و خبری استکبار و به‌ویژه جلوگیری از اثرگذاری ناخواسته نمایش‌ها و برنامه‌های سرگرم‌کننده حامل فرهنگ بیگانه.	حکم انتصاب قبلی	حکم انتصاب قبلی	در معرض ملاحظه و مقایسه قرار گرفتن برجستگی‌ها و نقاط قوت و کمبودها و نقاط ضعف، همت بر روند نقص‌زدایی بدون هیچ کاهش و سستی.	کسب آگاهی و معرفت عمیق و گسترده.

محمد هاشمی (۱۳۶۸-۱۳۷۲)	علی لاریجانی (۱۳۷۲-۱۳۷۸)	علی لاریجانی (۱۳۸۳-۱۳۷۸)	عزت الله ضرغامی (۱۳۸۸-۱۳۸۳)	عزت الله ضرغامی (۱۳۹۳-۱۳۸۸)	محمد سرفراز (۱۳۹۵-۱۳۹۳)
گزینش همکاران اندیشمند، متعهد و بااخلاص، تأسیس مرکزی برای تحقیقات و مطالعات و سنجش و نظارت مستمر بر تولید و پخش برنامه‌ها، تقویت و تجهیز فنی و مادی برنامه ریزی شده سازمان.	استفاده از همکاران خوش فکر و مبتکر انقلابی در داخل و جذب عناصر برجسته از خارج سازمان، پوشش حداقل فنی لازم در سراسر کشور و در همه گوشه‌ها و راه‌ها و روستاهای آن، بازنگری تشکیلات سازمان و دگرگونی لازم در جهت سبک و کارآمد کردن آن.	دقت در گردش امور و توجه به نتایج و پیامدهای سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در مسیر اجرا.	استفاده از همکاران مؤمن و لایق، به کارگیری دانش و تجربه سازمانی.	سود بردن از تجربه‌های موفق یا ناموفق دوره پنج ساله برای رسیدن به «کیفیت برتر»، زمان‌بندی کارها و تعیین شاخص‌های قابل اندازه‌گیری برای تکمیل یا تصحیح حرکت مجموعه سازمان، مشاهده نشانه‌های تحول در اولین سال مسئولیت.	---
«مهاجم» در برابر فرهنگ و هنر و اندیشه تحمیلی بیگانه.	«مقاله» با تهاجم تبلیغاتی و فرهنگی استکبار و ایادی آن.	«بیمه» کردن روحیه، فکر، رفتار، فرهنگ و بینش مخاطب.	حکم انتصاب قبلی.	---	---
تهیه لایحه مربوط به قانون اداره سازمان و ارائه آن برای طی مراحل تصویب به دولت و مجلس.	تولید برنامه‌های هنری با همکاری نهادهای فرهنگی کشور، استفاده از ظرفیت دانشگاهیان و محافل دانشگاهی و همکاری سنجیده با حوزه‌های علمیه و علمای دین، همکاری همه دستگاه‌های مرتبط، به ویژه هیئت دولت و مجلس شورای اسلامی در زمینه بودجه و دیگر امکانات.	حکم انتصاب قبلی.	حکم انتصاب قبلی.	---	کمک به مدیریت‌های اجرایی در جهت تأمین اهداف و اجرای سیاست‌های کلان نظام و تحقق سند چشم‌انداز کشور (۵)، پیوند با سرچشمه‌های تولید فکر ناب دینی و خیل دل‌بستگان فرهیخته و پرانگیزه انقلاب اسلامی.

ویلیف مدیران

نوع برخورد با بیگانه

نوع رابطه با دولت و سایر نهادها و سازمانهای حکومت

است... اما آنچه فصلی است و در حال حاضر برای کشور اولویت دارد؛ به نظر من، مسئله اقتصاد و مسئله علم است» (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۲/۴/۳۰).

ایستادگی کنیم و صبر و توکل را به کار گیریم؛ باید ساخت قدرت ملی را در درون کشور تقویت کنیم و استحکام بخشیم. عناصر این استحکام، برخی عناصر همیشگی است، برخی هم عناصر فصلی است. آنچه جزء عناصر همیشگی است، عزم راسخ

تبیین واژه‌های کلیدی احکام انتصاب رؤسای سازمان صدا و سیما (۱۳۹۳-۱۳۶۸):

(۱). فرهنگ: «هر جا می‌گوییم فرهنگ؛ مقصود، فرهنگ انقلابی، فرهنگ اسلامی، ایجاد حرکت فرهنگی بر مبنای اسلام و ارزش‌های اسلامی و حرکت دادن جامعه به معنای حرکت فرهنگی به سمت اهداف اسلامی و تقویت فرهنگ، باور، آداب، اخلاق و سنت‌های اسلامی است» (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۳/۳/۴).

(۲). افکار عمومی: «اگر می‌توانستیم پیام‌هایی را که باید به ذهن مردم منتقل شود، درست بشناسیم و بعد آن‌ها را تولید و سپس با مدیریت صحیح، توزیع و پخش کنیم؛ آن وقت افکار عمومی در اختیار ما، یعنی در اختیار آن جمعی است که این کار بزرگ را انجام می‌دهند. آنچه ما انتظار و توقع داریم، این است. با این دید که نگاه می‌کنیم، همه بخش‌های صدا و سیما اعضای مختلف هستند که کارهای گوناگون انجام می‌دهند؛ اما همه به این هدف منتهی می‌شود» (بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵).

(۳). استقلال فرهنگی: «استقلال یک ملت جز با استقلال فرهنگی تأمین نمی‌شود. اگر یک ملت از لحاظ سیاسی تحت تأثیر قدرت‌های بزرگ نباشد و از لحاظ اقتصادی هم به خودکفایی کامل برسد، اما فرهنگ، اخلاق، عقاید و باورهای دشمنان و بیگانگان در میان این ملت رواج داشته باشد و رشد بکند؛ این ملت نمی‌تواند ادعای استقلال کند» (بیانات در دیدار اқشار مختلف مردم، ۱۳۶۸/۹/۱۵) «آن چیزی هم که می‌تواند استقلال را تأمین نکند برای انقلاب اسلامی ما، تکیه صریح و شفاف بر مبنای انقلاب است؛ اصول انقلاب، مبنای انقلاب، ارزش‌های انقلاب به شکل صریح و شفاف باید

مورد تکیه قرار بگیرد» (بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۹۲/۱۱/۱۹).

(۴). بسیج عمومی: «بسیج عمومی یک ملت، یعنی آمادگی و هوشیاری دائمی یک ملت؛ به خصوص جوان‌هایی که در راه تحصیل علم هستند، چه دانش‌آموز و دانشجو. مسئولان کشور هم همین جور؛ همه باید به این معنا بسیجی باشند. این که شد، ملت می‌شود آسیب‌ناپذیر و روز به روز ملت رشد پیدا می‌کند» (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان بسیجی، ۱۳۸۶/۸/۹).

(۵). سند چشم‌انداز کشور: «نقشه راه^(۱)، سند چشم‌انداز است. سند چشم‌انداز را هیچ نایبستی مورد غفلت قرار داد. این حقیقتاً یک سند واقعی و یک نقشه راه حقیقی است. بایستی آن را مرتب رصد کنید که معلوم شود چقدر پیش رفته‌ایم و چقدر به آن اهداف، نزدیک شده‌ایم و چقدر زمینه‌ها فراهم شده است» (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۷/۶/۲).

خلاصه و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این تحقیق، تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴-۱۳۶۹) بود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در مجموع، بین مضامین سخنرانی‌های مقام رهبری در اولین دیدارهای رسمی ثبت شده با رئیس و مدیران سازمان، پس از انتصاب رئیس یا تمدید دوره ریاست، تفاوت معنادار وجود دارد. (جدول‌های شماره ۷، ۸ و ۹)

پرسش اما این بود که چرا این «تفاوت معنادار» در بین مضامین سخنرانی‌های مقام رهبری در برخی دوره‌ها وجود دارد و در برخی دیگر، وجود ندارد؟ پاسخ در تحلیل گفتمان سخنان و نیز شناخت و تبیین شرایط زمانی سخنرانی‌های

۱- «نقشه راه عبارت است از روش کشف و توصیف آینده مطلوب و تبیین راه رسیدن به آن به زبان ساده و قابل فهم برای عمل. نقشه راه، عناصر پیش‌بینی و برنامه‌ریزی را در خود دارد؛ اما ویژگی مهم آن، این است که ساختار مبتنی بر زمان دارد و به طور معمول به شکل گرافیکی تدوین می‌شود و به منظور تدوین، نمایش و ایجاد ارتباط میان برنامه‌ها در سطوح مختلف به کار می‌رود. جنس نقشه راه، جنس راهبردی (Strategic) بوده، در واقع، ابزار یکپارچه‌کننده است که با در

جدول ۱۴. گفتمان سازندگی یا راه (۱۳۷۶ - ۱۳۶۸)

اکبر هاشمی رفسنجانی			
دولت ششم (۱۳۷۶ - ۱۳۷۲)		دولت پنجم (۱۳۶۸ - ۱۳۷۲)	
دوره ششم (۲۱ خرداد ۱۳۷۲)	دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)	دوره پنجم (۶ مرداد ۱۳۶۸)	دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)
٪۵۰/۶۶	درصد میزان مشارکت مردم	٪۷۴/۵۹	درصد میزان مشارکت مردم
۱۰۵۶۶۴۹۹ (٪۶۳)	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب	۱۵۵۰۵۲۸ (٪۹۴)	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب
پیش فرض‌های سخنان رئیس دولت		پیش فرض‌های سخنان رئیس دولت	
<p>- برای بهره‌گیری صحیح از اقدام‌های انجام شده در گذشته به «سیاست تثبیت» در برنامه توسعه نیاز داریم.</p> <p>- همه موارد ذکرشده از سوی منتقدان در برنامه دوم توسعه دیده شده است.</p> <p>- برنامه‌های اجرایی ریاست جمهوری تحت عنوان برنامه دوم، به عنوان «برنامه‌های نظام» مورد تأکید سایر ارکان حکومت است.</p> <p>- اگر اقدام‌های دولت در دوره گذشته نبود؛ وضع مردم و وضعیت کشور، اوضاع مناسب نداشت و بحرانی بود.</p> <p>- مسائل اجتماعی معادل «محرومیت‌زدایی» از نقاط محروم است.</p> <p>- اجرای «عدالت اجتماعی» و تأمین اعتدالی کشور از مسائل دشوار انقلاب است.</p> <p>- گاه در قالب عدالت، ضد عدالت عمل می‌کنیم.</p> <p>- ماهیت پرداخت سوبسیدها (بارانه‌ها) در کشور، غیرعادلانه است.</p> <p>- عدالت آن است که با پرداخت هزینه واقعی مردم، قیمت‌ها را نیز واقعی کنیم.</p> <p>- توسعه نفوذ «اسلام» در محیط آرام و مطمئن، بیشتر از محیط ماجراجویانه است.</p> <p>(فاضلی و کردونی، ۱۳۸۷: ۱۴۵ - ۱۴۱)</p>		<p>- کم‌توجهی به «بیمه»، «مسکن»، «آموزش» و سایر «حقوق مردم» در گذشته به دلیل ضرورت حفاظت از مرزها و حفظ استقلال کشور بوده است.</p> <p>- انتظارات بسیار برای مردم به وجود آمده که بیشتر معطوف به «مسائل اقتصادی» است.</p> <p>- بدون این که «تولید» جدی در کشور باشد؛ نمی‌توان استقلال را به معنای واقعی تأمین کرد.</p> <p>- رأی مردم به «من» برای برای پیشبرد روند تولید در کشور و راه‌اندازی کارخانه‌ها است.</p> <p>- امکانات فراوانی هم اکنون در اختیار دولت من است که در اختیار دولت‌های قبلی نبوده است؛ بنابراین بحث در خصوص این که برنامه‌های دولت متناسب با امکانات کشور نیست، بدبینانه است.</p> <p>- وابسته کردن برخی طرح‌ها به درآمدهای خارجی نه تنها «استقراض» محسوب نمی‌شود؛ بلکه برای پیشبرد طرح‌ها یک ضرورت است.</p> <p>- راهبرد اصلی برای حل مشکلات مردم، تأکید بر مقوله «تولید» است.</p> <p>(فاضلی و کردونی، ۱۳۸۷: ۱۴۵ - ۱۴۱)</p>	
خطوط فکری			
<p>- اعمال سیاست برای نزدیک شدن به غرب،</p> <p>- تلاش برای ایجاد فضای لازم در جذب سرمایه‌های خارجی و ورود سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی،</p> <p>- حمایت از سرمایه‌داری صنعتی و سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی و تشویق به سرمایه‌گذاری در جهت تقویت پایه‌های اقتصادی ایران پس از جنگ،</p> <p>- تغییر فضای فرهنگی جامعه در قالب نوع پوشش دختران و زنان، مسئله ورزش بانوان، مصاحبه‌های مطبوعاتی و رادیو-تلویزیونی با زنان خبرنگار، باز کردن نسبی فضای مطبوعات و صدا و سیما و به دنبال آن، باز شدن فضا برای نقد دولت، هرچند در حد بسیار اندک،</p> <p>- ترویج این تفکر که تخصص و توجه به متخصصان، چه داخلی و خارجی، برای پیشبرد اهداف اقتصادی، امری لازم است. (علی آبادی، ۱۳۸۸: ۱۴۱)</p>			

جدول ۱۵. گفتن اصلاحات یا آزادی (۱۳۸۴ - ۱۳۷۶)

سید محمد خاتمی			
دولت ششم (۱۳۸۴ - ۱۳۸۰)		دولت هفتم (۱۳۷۶ - ۱۳۸۰)	
دوره هشتم (۱۸ خرداد ۱۳۸۰)	دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)	دوره هفتم (۲ خرداد ۱۳۷۶)	دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)
٪۶۷/۷۷	درصد میزان مشارکت مردم	٪۷۹/۹۲	درصد میزان مشارکت مردم
۲۱۶۵۹۰۵۳ (٪۱۷۷)	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب	۲۰۱۳۸۷۸۴ (٪۶۹)	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب
پیش‌فرض‌های سخنان رئیس دولت		پیش‌فرض‌های سخنان رئیس دولت	
<p>- خواست‌های تاریخی ملت ایران عبارت هستند از: «استقلال»، «آزادی» و «پیشرفت».</p> <p>- شکست انقلاب اسلامی به این است که انقلاب از «محتوا» تهی شود.</p> <p>- جنبش اصلاحی «دوم خرداد»، تداوم جنبش عظیم دو سه قرن گذشته ملت ایران و مرحله تکاملی جمهوری اسلامی است.</p> <p>- در یک نظام مردم‌سالار دینی، علاوه بر حاکمیت «اخلاق» و «قانون» در نهادهای رسمی باید نهادهای مدنی، نظیر: احزاب و مطبوعات به-عنوان حافظ وضع مردم‌سالاری و مراقبان دایمی قدرت، حضور داشته باشند.</p> <p>- هدف اصلی همه اقوام ایرانی، استقرار «مردم‌سالاری دینی» است.</p> <p>- وجه تمایز نظام جمهوری اسلامی اعتباری است که به نام دین برای حقوق شهروندی، حاکمیت ملت و پیشرفت همه‌جانبه قائل است.</p> <p>- توسعه همه‌جانبه و پایدار، مقصد مهم تلاش دولت و ملت است.</p> <p>- مضمون مشترک مبارزات فکری و مردم‌سالاران گذشته ایرانیان، توجه به «حقوق اساسی ملت» بوده است.</p> <p>- مسیر دستیابی به مردم‌سالاری دینی، اصرار بر اصل «اعتدال» است.</p> <p>(کردونی و فاضلی، ۱۳۸۸: ۵۴ - ۵۰)</p>		<p>- نه‌آیدنه کردن هر چه بیشتر «قانون» در جامعه، - اهتمام به استقرار «عدالت اجتماعی» به عنوان یک ارزش در خشان اسلامی و نیز عامل پایداری، صلاح و فلاح جامعه، - اهمیت دادن به نقد و نقدپذیری به عنوان عامل مهم اصلاح کارها و نیز رشد فکری، سیاسی و اجتماعی مردم، - فراهم کردن هرچه بیشتر زمینه‌های مشارکت و رقابت آگاهانه و داوطلبانه مردم و تضمین آن، - استفاده از خرد و اندیشه جهت تحقق عدالت و مصلحت، - مهم‌ترین مانع «قانون‌گرایی» در ایران، جنبه ذهنی آن است. هرچه در مقابل آزادی قرار داده شود، لطمه می‌بیند؛ چه قانون، چه دین، چه عدالت.</p> <p>- آزادی به معنای «آزادی مخالف» است؛ نه آزادی افراد همراه با قدرت. دولت مقتدر، دولتی است که ظرفیت «انتقاد» داشته باشد.</p> <p>- توسعه همه‌جانبه، پایدار و موزون مبنای برنامه سوم توسعه بوده و تأمین حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی شهروندان در متن آن پیگیری شده است.</p> <p>- رشد و توسعه اقتصادی، بدون برخورداری از توسعه متناظر در توسعه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی «نامطلوب» است و موجب تقابل «فقر» و «آزادی» می‌شود.</p> <p>- مهم‌ترین چالش در جامعه امروز و سال‌های آینده، چگونگی استقرار ساختارها و نهادهایی خواهد بود که بتواند «نشاط» و «نوگرایی» ناشی از جوانی جمعیت و مشارکت‌خواهی ناشی از رشد اجتماعی را پاسخ دهد.</p> <p>(بدیعی، ۱۳۷۸: ۲۹) و (کردونی و فاضلی، ۱۳۸۸: ۵۲ - ۴۸)</p>	
خطوط فکری			
<p>- دفاع از قانون‌گرایی و رعایت قانون اساسی به طور کامل،</p> <p>- نگاه به انسان و اندیشه انسانی، آزادی قلم و اندیشه و آزادی بیان،</p> <p>- احترام به خواست مردم، نظارت مردم بر حاکمیت، حق تعیین سرنوشت توسط خود مردم و برپایی یک نظام مردم‌سالارانه و در نهایت، یک جامعه مدنی،</p> <p>- نقد و نقدپذیر بودن و تحمل یکدیگر را داشتن،</p> <p>- استفاده صحیح از اسلام و احکام اسلام، خارج از تفسیرها و ارزش‌گذاری‌های شخصی،</p> <p>- بحث گفت و گوی تمدن‌ها،</p> <p>- حمایت از هنر و هنرمندان در تمامی حوزه‌های آن،</p> <p>- حمایت از خواسته‌های جوانان و زنان. (علی‌آبادی، ۱۳۸۸: ۱۴۲ - ۱۴۱)</p>			

جدول ۱۶. گفتمان عدالت و مهرورزی (۱۳۹۲ - ۱۳۸۴)

محمود احمدی نژاد		دولت نهم (۱۳۸۸ - ۱۳۸۴)	
دولت دهم (۱۳۹۲ - ۱۳۸۸)		دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)	دوره نهم - دور اول (۲۷ خرداد ۱۳۸۴)
دوره دهم (۲۲ خرداد ۱۳۸۸)	دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)	دوره نهم - دور دوم (۳ تیر ۱۳۸۴)	
درصد میزان مشارکت مردم	درصد میزان مشارکت مردم	دور اول: ۶۲/۶۶٪ دور دوم: ۵۹/۸۲٪	
تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب	دور اول: ۵۷۱۱۶۹۶ (۲۰٪) دور دوم: ۱۷۲۸۴۷۸۲ (۶۲٪)	تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب
پیش فرض‌های سخنان رئیس دولت		پیش فرض‌های سخنان رئیس دولت	
<p>- ملت بزرگ ایران، ملت ایمانی، ملت آرمانی، ملت فرهنگ و تمدن ساز است و باور «من» نسبت به توانمندی‌ها و بزرگی‌های ملت ایران، یک باور عمیق است.</p> <p>- «من» همواره به سه عنصر اصیل، اعتقاد راسخ داشته‌ام: اول، لطف... خدای بزرگ. اگر یک ملت در مسیر آرمان‌های الهی بايستند و مقاومت بکنند، نصرت و یاری خدا حتمی است عنصر دوم، مدیریت عالی حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه) است... او یاور انسان‌هایی است که در مسیر صلاح و کمال حرکت می‌کنند و عنصر سوم، ظرفیت‌های عظیم و بی‌نظیر ملت ایران است.</p> <p>- ملت ایران در انقلاب عظیم اسلامی یک بار دیگر نشان داد که می‌تواند در عرصه‌های ملی و بین‌المللی، الهام‌بخش، تحول‌آفرین و پیشساز باشد. ملت ایران با انقلاب اسلامی همه معادلات یکسویه و ظالمانه نظام سلطه را به چالش کشید و با قدرت و اقتدار ذاتی خود در برابر قدرت ثروت و سرمایه، صف‌آرایی کرد و دیدیم که ملت ایران در این هموار تاریخ‌ساز پیروز شد.</p> <p>- دشمنان ملت ایران، بدخواهان بشریت، ناتوانی و ضعف را با فشار تبلیغات و فشار سیاسی بر ملت ما تحمیل کردند و به دنبال این بودند که ملت ایران را تحقیر کنند و دیدیم که در انتخابات چهار سال قبل (۱۳۸۴) همه ملت به صحنه آمدند و فریاد بلند خودشان را در اعتراض به آن شرایط تحمیلی و پایبندی به آرمان‌ها و عزم ملی برای پیگیری آنها به گوش جهانیان رساندند.</p> <p>- باور «من» این است که ملت ایران می‌تواند و شایسته جایگاه بسیار رفیع و بالایی است. شعار «ما می‌توانیم» در واقع حرف دل ملت ایران و ترجمان جایگاه بلند ملت ایران است.</p> <p>- تهدید را با نرمش و کوتاه آمدن و با سازش نمی‌توان برطرف کرد. تنها راه دفع دائمی تهدید، حرکت از موضع «قتدار» و «شجاعت» است.</p> <p>- ساختن ایران و نقش‌آفرینی در جهان از یک جنس هستند. اگر بخواهیم ایران را به نقطه اوج برسانیم، باید در عرصه‌های جهانی «حضور فعال» داشته باشیم و اگر بخواهیم در عرصه‌های جهانی، جایگاه شایسته و عزتمند خود را داشته باشیم، باید «ایران» را بسازیم.</p> <p>- کسانی که در برابر مردم و منافع ملی قرار گرفته‌اند؛ مدیرانی که از مردم و ارزش‌های انقلاب فاصله دارند؛ دنبال‌کنندگان سیاست تنش‌زدایی و نرمش در مواجهه با تهدید، تحمیل‌کنندگان شرایط نامناسب به ملت ایران؛ کسانی که فشارهای اقتصادی را با تحریم‌های بی‌سابقه بر ملت تحمیل کردند؛ و کسانی که علیه دولت، اقدام به کارشکنی می‌کنند؛ در برابر عزم و اراده ملت ایران، در نهایت، کاری از پیش نخواهند برد. امروز عضو خانواده بزرگ ایران بودن، بزرگ‌ترین افتخار است. علاوه بر آن، «خادم ملت ایران» بودن، افتخاری بی‌بدیل و بی‌نظیر است. (شریف زاده، ۱۳۹۲: ۱۰) و (جهانگیری و فتاحی، ۱۳۹۰: ۴۴ - ۴۰)</p>		<p>- «توسعه» به معنای تقلیدی و شاید تحمیلی آن را باید شجاعانه بیاگانی کرد.</p> <p>- آنچه بلندنگی، شکوفایی و در عین حال، «سرآمدی» جامعه ما را تضمین می‌کند؛ تنها تعبیر قرآنی «تعالی» است که در سایه «حکمت»، «صیبرت»، «عدالت» و «حکومت مبتنی بر اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله» فرا جنگ می‌آید و غایت آن، سرآمدی موعود است.</p> <p>- دولت نهم بر مبنای «فلائییت دینی» و در راستای تعهد به اصول و ارزش‌های اسلامی و نوگرایی در روش‌ها، همچنین با به‌کارگیری علوم و فنون برای تحقق کارآمدی نظام اسلامی، سعی خواهد نمود شعار «خدمت‌رسانی» به مردم را تجلی بخشد.</p> <p>- خط ایستادگی بر اصول، آموزه اصلی امام ارحل (قدس سره) و رمز پیروزی و بقای انقلاب اسلامی و حاصل فداکاری ملت است و ایستادگی بر اصول با تمامی مشکلات و مانع‌تراشی‌ها، موجب افتخار همه ما و لازمه ادامه راه امام خمینی (قدس سره) و تبعیت از رهبری معظم انقلاب است.</p> <p>- حاکمیت اسلام در سایه «ولایت فقیه» به عنوان حلقه اتصال با امام عصر (عجل الله تعالی فرجه) در ایران برپا شده است و باید دست در دست هم برای برپایی «عدالت» در داخل و نیز در عرصه جهانی حرکت کنیم.</p> <p>- تغییر نگاه مدیریت کشور به بیت‌المال، ساده‌زیستی و صداقت مسئولان، مقابله با فساد و تبعیض، بازگشت دولت به مردم، توسعه اقتصادی اسلامی، اصلاح نظام بانکی، تمرکززدایی با سفرهای استانی رئیس‌جمهور و هیات دولت، مقاومت در مقابل تهاجم فرهنگی و جوان‌گرایی در انتصاب مسئولان، محورهای مورد تأکید دولت نهم در اداره کشور است. (تاجیک و روزخوش، ۱۳۸۷: ۱۰۹) و (اخوان کاظمی، ۱۳۸۸: ۲۱۹ - ۲۱۷)</p>	
خطوط فکری			
<p>- معرفی «اسلام» به عنوان بهترین راهکار در تمامی حوزه‌های زندگی،</p> <p>- تشکیل حکومت و دولت اسلامی بر پایه اصول و ارزش‌های الهی و انسانی،</p> <p>- برپایی مردم‌سالاری دینی با مشارکت گسترده و معنادار مردم، به ویژه اقشار کم‌تر برخوردار و مستضعف،</p> <p>- برقراری عدالت، مهرورزی، عشق، عاطفه، همدلی و محبت با مردم،</p> <p>- برقراری توسعه اقتصادی، به گونه‌ای که آثار آن در سرفره‌های مردم، مشاهده شود،</p> <p>- یکدست بودن جامعه و نبود برتری و تمایز طبقاتی در آن. (علی آبادی، ۱۳۸۸: ۱۴۲)</p>			

حسن روحانی	
دولت یازدهم (۱۳۹۶ - ۱۳۹۲)	
دوره انتخابات (تاریخ برگزاری)	دوره یازدهم (۲۴ خرداد ۱۳۹۲)
درصد میزان مشارکت مردم	۷۲/۷٪
تعداد و درصد تقریبی میزان رأی رئیس جمهور منتخب	۱۸۶۱۳۳۲۹ (۵۱٪)
پیش فرض‌های سخنان رئیس دولت	
<p>- مردم ایران به اعتدال‌گرایی و دوری از افراط و تفریط، رأی «مثبت» دادند.</p> <p>- اعتدال‌گرایی به معنای توازن میان «آرمان» و «واقعیت» و ترجیح «منافع ملی» بر منافع حزبی و جناحی است. اعتدال‌گرایی بر «اجماع ملی»، «قانون‌گرایی» و «بردباری در تعاملات سیاسی» تأکید می‌کند. بنیان این مرام فکری و عملی، فاصله گرفتن از تخیل و توهم و تمرکز بر «تفکر»، «برنامه»، «شفافیت» و «تخصص‌گرایی» است.</p> <p>- دولت یازدهم به عنوان «دولت تدبیر و امید» بر حکمیت قانون، رعایت حقوق و آزادی‌های همه شهروندان، پاسخگویی به جامعه و بر «مدیریت علمی» تأکید دارد.</p> <p>- مردم، تغییر، تحول و تعالی می‌خواهند. مردم می‌خواهند از فقر و تبعیض به دور باشند؛ مردم می‌خواهند حرمت و کرامت داشته باشند؛ مردم می‌خواهند در فضای آزاد، معنوی و عقلانی، زندگی کنند. پدران و مادران جامعه ما در پی آینده مطمئن برای فرزندان‌شان هستند؛ جوانان ما می‌خواهند فرصت شکوفایی و کار و ابتکار داشته باشند؛ در یک کلام، مردم می‌خواهند بهتر زندگی کنند؛ عزت داشته باشند؛ از زندگی با ثبات برخوردار شوند؛ و جایگاه شایسته خود را در میان ملت‌ها باز یابند.</p> <p>- گفتمان سازندگی و اصلاحات به ثبات کشور، اعتقاد داشتند و به اصول و آرمان‌های انقلاب اسلامی، پای می‌فشارند و در عین حال بر این باور بودند که برخی سیاست‌های میهم و نادرست را در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اصلاح و ترمیم نمایند؛ اما در برابر این گفتمان‌ها، به تدریج یادگفتمانی شکل گرفت که رادیکالیسم، خشونت و افراطی‌گری را تشویق میکرد. این یادگفتمان در هر دو سوی نیروهای سیاسی، اجتماعی و مذهبی، قابل مشاهده بوده‌اند. از سال ۱۳۸۶ تا امروز (۹۲)، شاهد صفا‌آرایی این گفتمان و یادگفتمان بوده‌ایم.</p> <p>- ناکامی دولت‌های نهم و دهم در حوزه‌های مختلف مدیریتی کشور و مهم‌ترین آن، در حوزه اقتصاد و افزایش روزافزون مشکلات معیشتی مردم و گسترش گرانی‌ها و بالا رفتن تورم لجام‌گسیخته و ایجاد رکود اقتصادی، مسئله‌ای نیست که بتوان به راحتی از آن گذشت. شعارهای ما فوق طاقت و ادعای مدیریت جهان و طرح موضوع‌های تنش‌زا در عرصه روابط بین‌الملل و اتخاذ سیاست‌های تندروانه که منجر به تحریم‌های گسترده علیه جمهوری اسلامی ایران شد؛ همه و همه فضای پر تب و تاب و آشفتگی را رقم زد که که مدیریت کلان کشور را با مشکل مواجه ساخت و مردم نیز در پرتو این سیاست‌ها و تدابیر، دچار مشکلات مختلف می‌شدند.</p> <p>- آشفتگی‌ها، تنش‌زایی‌ها و محدودیت‌های مختلف نه تنها روی سفره مردم و معیشت آن‌ها تأثیر منفی گذاشت، بلکه آسیبهای مختلف اجتماعی را دامن زد؛ به گونه‌ای که بسیاری از مردم، به ویژه جوانان، زنان، نخبگان، صنعتگران، کشاورزان و... نسبت به آینده خویش، نگران بودند. (روحانی، ۱۳۹۲) و (صالحی امیری، ۱۳۹۲)</p>	
خطوط فکری	
<p>- دیانت عقلانی و رحمانی و پرهیز از ارائه چهره تندخو، عقل‌گریز، ضدانسانی و نامناسب برای مناسبات دنیای جدید از اسلام، پایبندی به اخلاق اسلامی - انسانی، رعایت ادب، سنجیده سخن گفتن، ملاحظه هزینه‌ها و فواید تصمیم‌گیری‌ها برای ملت ایران و کاربرد عقلانیت و خرد جمعی در گفتار و کردار دولتمردان،</p> <p>- محوریت منافع ملی در تصمیم‌گیری و اجرا و نتیجه آن، تأمین رفاه مردم به شیوه‌های عادلانه،</p> <p>- واقع‌بینی و مدیریت سطح انتظارات برای تحقق آرمان‌ها،</p> <p>- رعایت حقوق شهروندی و احترام به حق مالکیت به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های آن،</p> <p>- عدالت جغرافیایی و توسعه متوازن منطقهای مبتنی بر آمایش سرزمینی،</p> <p>- مقابله با علل و زمینه‌های بروز فساد با به کارگیری روش‌های علمی و تجربه و دانش بشری، به دور از هیاهو و برخورد شعاری،</p> <p>- همکاری متقابل، اجماع‌سازی منطقی و عقلانی، تعامل سازنده معطوف به کارآمدی و قانون‌گرایی در روابط داخلی میان قوای سه‌گانه،</p> <p>- مدیریت روابط با کشورهای متخاصم، عادی‌سازی روابط با کشورهای اروپایی و تقویت روابط با قدرت‌های جدید و نوظهور منطقه‌ای و جهانی. (مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۲)</p>	

رهبر انقلاب در سال‌های مورد مطالعه بود. محقق برای یافتن پاسخ مناسب، اهداف و بندهای مرتبط با بخش فرهنگ و رسانه‌ها و به ویژه صدا و سیما در سیاست‌های کلی برنامه‌های پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۶۷)، توصیه‌های عمومی و اختصاصی مقام رهبری به رؤسای جمهوری در احکام تنفیذ (۱۳۹۲ - ۱۳۶۸)، بخش‌های اصلی احکام انتصاب رؤسای سازمان صدا و سیما (۱۳۹۳ - ۱۳۶۸) و خطوط فکری

صاحبان گفتمان‌های سازندگی (۱۳۷۶ - ۱۳۶۸)، اصلاحات (۱۳۸۴ - ۱۳۷۶)، عدالت و مهرورزی (۱۳۹۲ - ۱۳۸۴) و اعتدال (۱۳۹۶ - ۱۳۹۲) را که به ترتیب در جدول‌های شماره ۱۰ تا ۱۷، گردآوری، خلاصه و ارائه کرده است؛ مطالعه و واژه‌های کلیدی آن‌ها را با مرور سخنان رهبر انقلاب در آن مقطع زمانی، تبیین کرد. این‌ها، همه در کنار مطالعه چندباره «متن» سخنانی‌های مقام رهبری در دیدار رئیس و مدیران سازمان به «نتیجه‌گیری» محقق از

نظر گرفتن همه سطوح در موقعیت مسئله مورد نظر به فرایند برنامه‌ریزی اثربخش، کمک شایان توجه می‌کند.» (سجادی فر، ۱۳۹۴)

جدول ۱۸. گفتمان‌های مربوط به سخنان رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

رئیس	محمد هاشمی	علی لاریجانی	علی لاریجانی	عزت الله ضرغامی	عزت الله ضرغامی	محمد سرافراز
تاریخ انتصاب رئیس / تمدید دوره ریاست	۲ شهریور ۱۳۶۸	۲۴ بهمن ۱۳۷۲	۵ خرداد ۱۳۷۸	۳ خرداد ۱۳۸۳	۱۶ آبان ۱۳۸۸	۱۷ آبان ۱۳۹۳
تاریخ سخنرانی	۷ مرداد ۱۳۶۹	۲۳ فروردین ۱۳۷۵	۱۵ بهمن ۱۳۷۵	۱۱ آذر ۱۳۸۳	۱۲ تیر ۱۳۸۹	۲۰ مهر ۱۳۹۴
گزاره کلیدی سخنان	انعکاس هنرمندانه و ترویج مؤثر «گرایش‌های اصولی نظام»	«آرامش‌بخشی» به ذهن و حفظ سلامت اعصاب مردم در صحنه‌های مختلف زندگی	مدیریت «افکار عمومی» و انتقال پیامهای صحیح به ویژه نوجوانان و جوانان و دختران و زنان	مدیریت و هدایت «فکر، فرهنگ، روحیه و اخلاق رفتاری جامعه»	«دشمن‌شناسی» و ایستادگی قهرمانانه در برابر دشمنان نظام.	برنامه‌ریزی دقیق و عالمانه برای مقابله با «جنگ نرم» برنامه‌ریزی - شده، گسترده و همه‌جانبه نظام سلطه
خطوط فکری	- حفظ استقلال کشور، - تحکیم و تقویت نظام جمهوری اسلامی، - رعایت عزت و عظمت اسلام و حفظ ارزش‌های اسلامی و انقلابی.	- استقرار عدالت اجتماعی، - حفظ مواضع اصولی در برابر دشمنان و بدخواهان انقلاب و نظام، - تجهیز فضای فرهنگی جامعه همگام با مسیر سازندگی، رشد و توسعه.	- حضور و مشارکت آگاهانه مردم، - استحکام بنیان‌های اعتقادی و دینی جامعه، - مراقبت از منافع ملی و حفظ و تقویت وحدت و هویت ملی.	- تحکیم مردم‌سالاری دینی و نهادینه کردن آزادی‌های مشروع، - ارتقای اعتماد به نفس ملی، - مقابله با تهاجم فرهنگی و سالم سازی فضای فرهنگی جامعه.	- توجه به نتایج و پیامدهای فرهنگی سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در مسیر اجرا، - ضرورت فرهنگسازي و شکل دادن به رفتار اجتماعی مردم، - ارزیابی عملکرد و نگاه انتقادی به میزان تحقق مأموریت‌ها.	- مقاومت‌سازی اقتصادی و فرهنگی، - حکمت و عقلانیت در برخورد با تهدیدهای دشمنان و بدخواهان انقلاب و نظام، - بسیج عمومی ملت و آمادگی دائمی برای مقابله با تهدیدها و پیشبرد اهداف انقلاب و نظام.

یافته‌های تحقیق، شکل داد.

جدول شماره ۱۸، خود نشانه تلاش محقق برای یافتن پاسخ مناسب است:

محقق با توجه به گزاره‌های کلیدی سخنان رهبر انقلاب و نیز خطوط فکری حاکم بر آن، پیشنهاد می‌کند:

گفتمان مربوط به سخنان مقام رهبری در سال (۱۳۶۹) که با دومین سال ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه اول توسعه (۱۳۶۷)، اولین سال استقرار دولت پنجم با گفتمان سازندگی (۱۳۶۸) و نیز انتصاب اولین رئیس سازمان پس از بازنگری در قانون اساسی و آغاز رهبری آیت الله خامنه‌ای (۱۳۶۸) هم‌زمان است؛ «گفتمان حفظ ارزش‌های اسلامی و انقلابی» نام گیرد.

گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب در سال (۱۳۷۵) که با سومین سال ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه دوم توسعه (۱۳۷۲)، آخرین سال استقرار دولت ششم با گفتمان سازندگی (۱۳۷۲) و نیز سومین سال انتصاب دومین رئیس سازمان (۱۳۷۲) پس از بازنگری در قانون اساسی هم‌زمان است؛ «گفتمان عدالت اجتماعی» نام گیرد.

گفتمان مربوط به سخنان مقام رهبری در سال (۱۳۸۱) که با سومین سال ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه (۱۳۷۸)، اولین سال استقرار دولت هشتم با گفتمان اصلاحات (۱۳۸۰) و نیز تمدید دوره ریاست سازمان (۱۳۷۸) هم‌زمان است؛ «گفتمان وحدت و انسجام ملی» نام گیرد.

گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب در سال (۱۳۸۳) که با اولین سال ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۲)، آخرین سال استقرار دولت هشتم با گفتمان اصلاحات (۱۳۸۳) و نیز انتصاب سومین رئیس سازمان (۱۳۸۲) پس از بازنگری در قانون اساسی هم‌زمان است؛ با توجه به اینکه از نظر پراکندگی مضامین، تفاوت معنادار با سخنان سال (۱۳۸۱) ایشان ندارد، همچنان «گفتمان وحدت و انسجام ملی» نام گیرد.

گفتمان مربوط به سخنان مقام رهبری در سال (۱۳۸۹) که با دومین سال ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه (۱۳۸۷)، اولین سال استقرار دولت دهم با گفتمان عدالت و مهرورزی (۱۳۸۸) و نیز تمدید دوره ریاست سازمان (۱۳۸۸) هم‌زمان است؛ «گفتمان مقاومت در برابر نظام سلطه» نام گیرد.

گفتمان مربوط به سخنان رهبر انقلاب در سال (۱۳۹۴) که با ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (۱۳۹۴)، دومین سال استقرار دولت یازدهم با گفتمان اعتدال (۱۳۹۲) و نیز اولین سال انتصاب چهارمین رئیس سازمان (۱۳۹۳) پس از بازنگری در قانون اساسی هم‌زمان است؛ با توجه به این که از نظر پراکندگی مضامین، تفاوت معنادار با سخنان سال ۱۳۸۹ ایشان ندارد، همچنان «گفتمان مقاومت در برابر نظام سلطه» نام گیرد.

جدول شماره ۱۹، خلاصه‌ای است از پیشنهادهای محقق در این تحقیق:

جدول ۱۹. نام‌های پیشنهادی برای گفتمان‌های مربوط به سخنان رهبر انقلاب اسلامی آیت الله سید علی خامنه‌ای در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۹۴ - ۱۳۶۹)

محمد هاشمی (۱۳۶۸ - ۱۳۷۲)	علی لاریجانی (۱۳۷۸ - ۱۳۷۸)	علی لاریجانی (۱۳۸۳ - ۱۳۷۸)	عزت الله ضرغامی (۱۳۸۸ - ۱۳۸۳)	عزت الله ضرغامی (۱۳۹۳ - ۱۳۸۸)	محمد سرفراز (۱۳۹۳ - ۱۳۹۵)
۷ مرداد ۱۳۶۹	۲۳ فروردین ۱۳۷۵	۱۵ بهمن ۱۳۸۱	۱۱ آذر ۱۳۸۳	۱۲ تیر ۱۳۸۹	۲۰ مهر ۱۳۹۴
حفظ ارزش‌های اسلامی و انقلابی	عدالت اجتماعی	وحدت و انسجام ملی	مقاومت در برابر نظام سلطه		

منابع

۱. آشنا، حسام الدین. (۱۳۸۴). از سیاست تا فرهنگ: سیاست‌های فرهنگی دولت در ایران (۲۰ - ۱۳۰۴). تهران: انتشارات سروش.
۲. آشنا، حسام الدین و رضی، حسین. (۱۳۷۶). بازنگری نظریه‌های هنجاری رسانه‌ها و ارائه دیدگاهی اسلامی. فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام). شماره ۴: ۲۴۶ - ۲۰۷.
۳. آشوری، داریوش. (۱۳۷۳). دانشنامه سیاسی. تهران: انتشارات مروارید.
۴. آشوری، داریوش. (۱۳۸۴). فرهنگ علوم انسانی. تهران: نشر مرکز.
۵. آفاکل زاده، فردوس. (۱۳۸۵). تحلیل انتقادی گفتمان. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۶. اخوان کلظمی، بهرام. (۱۳۸۸). گفتمان عدالت در دولت نهم. معرفت سیاسی. ۱ (۲): ۲۴۳ - ۱۹۵.
۷. اسماعیلی، محسن. (۱۳۸۸). تأثیر انقلاب اسلامی بر کارکرد رسانه‌ها با مطالعه موردی در حقوق مطبوعات. فصلنامه رسانه (ویژه رسانه و انقلاب اسلامی). ۲۰ (۱): ۲۶ - ۱۱.
۸. اسماعیلی، محمدجواد؛ شجاعی زند، علیرضا؛ ساعی، علی و یزدانی مقدم، احمدرضا. (۱۳۹۵). جایگاه تحلیل گفتمان در بررسی اندیشه انقلاب اسلامی (مقایسه با چارچوب تحلیل ایدئولوژی). فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی. ۸ (۱): ۵۸ - ۳۱.
۹. بیبی، ارن. (۱۳۸۱). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه رضا فاضل. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۱۰. بدیعی، نعیم. (۱۳۷۸). تحلیل گفتمان مربوط به سخنان رئیس جمهور در سال (۱۳۷۶): بررسی محتوای سخنان رؤسای سه قوه قضائیه، مجریه و مقننه. اطلاعات سیاسی - اقتصادی. شماره ۱۵۰ - ۱۴۹: ۳۱ - ۲۲.
۱۱. برایسون، جان. ام. (۱۳۸۸). برنامه‌ریزی استراتژیک در سازمان‌های عمومی و غیرانتفاعی. ترجمه مهدی خادمی گراشی و قربان برارنیا (دبی). تهران: نشر آسیا.
۱۲. بیرو، آلن. (۱۳۸۰). فرهنگ علوم اجتماعی. ترجمه باقر ساروخانی. تهران: انتشارات مؤسسه کههان.
۱۳. تاجیک، محمدرضا. (۱۳۷۷). متن، وناموده و تحلیل گفتمان. گفتمان. شماره ۲: ۱۶ - ۷.
۱۴. تاجیک، محمدرضا. (۱۳۷۸). گفتمان جای ایدئولوژی می‌نشیند. روزنامه ایران. دوشنبه ۲۰ اردیبهشت: ۱۰.
۱۵. تاجیک، محمدرضا و روزخوش، محمد. (۱۳۸۷). بررسی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی. ۱۶ (۲): ۱۲۷ - ۸۳ -
۱۶. تریگ، راجر. (۱۳۸۴). فهم علم اجتماعی. ترجمه شهناز مسمی‌پرست. تهران: نشر نی.
۱۷. جوان آراسته، حسین. (۱۳۷۹). امت و ملت، نگاهی دوباره. فصلنامه حکومت اسلامی. شماره ۱۶.
۱۸. جهانگیری، جهانگیر و فتاحی، سجاد. (۱۳۹۰). تحلیل گفتمان محمود احمدی نژاد در انتخابات ریاست جمهوری دهم. مجله مطالعات اجتماعی ایران. ۵ (۳): ۴۷ - ۲۳.
۱۹. حجوئی، مهدی. (۱۳۸۲). پیک قصه‌نویسی (کتاب اول). تهران: مرکز آفرینش‌های ادبی حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.
۲۰. خسروی نیک، مجید و یارمحمدی، لطف الله. (۱۳۸۰). شیوه‌ای در تحلیل گفتمان و بررسی دیدگاه‌های فکری - اجتماعی. نامه فرهنگ. شماره ۴۲: ۱۸۱ - ۱۷۳.
۲۱. خمینی، روح الله. (۱۳۸۹). صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ره). جلد بیست و یکم. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۲۲. خیامی، عبدالکریم. (۱۳۹۳). خطمشی‌گذاری عمومی و سیاست‌های نظارت بر برنامه‌های صدا و سیما. فصلنامه دین و سیاست فرهنگی. ۱ (۲): ۸۲ - ۶۱.
۲۳. زاریف، دانیل؛ لیسسی، استفن و فیکو، فریدریک جی. (۱۳۸۱). تحلیل پیام‌های رسانه‌ای: کاربرد تحلیل محتوای کمی در تحقیق. ترجمه مهدخت بروجردی علوی. تهران: انتشارات سروش و مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
۲۴. رضاییان، علی. (۱۳۷۹). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۲۵. رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۸). آنومی یا آشفتگی اجتماعی. تهران: انتشارات سروش.
۲۶. روحانی، حسن. (۱۳۹۲). اعتدال در نگاه روحانی. خبرگزاری خبرآنلاین (khabaronline.com). شناسه خبر: ۳۰۶۹۴۶. بازدید در ۱۵ آبان ۱۳۹۶.
۲۷. روسک، جوزف و وارن، رول. (۱۳۵۵). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی. ترجمه بهروز نبوی و احمد کریمی. تهران: کتابخانه فروردین.
۲۸. سامنی، سامان و مدرس خیابانی، شهرام. (۱۳۹۴). تحلیل پیکره بنیاد گفتمان سیاست اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی. ۲۲ (۲): ۱۲۱ - ۱۰۷.
۲۹. ستوده، هدایت الله. (۱۳۷۳). مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: آوای نور.
۳۰. سجادی فر، مهدی. (۱۳۹۴). نقشه راه و ضرورت تدوین

۴۷. محسنی، منوچهر. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی. تهران: نشر طهوری.

۴۸. محسنیان راد، مهدی. (۱۳۸۴). بازار پیام و آینده ارتباطات میان‌فرهنگی. فصلنامه علوم اجتماعی. ۱۲ (۳): ۳۷ - ۱.

۴۹. محسنیان راد، مهدی. (۱۳۹۰). ریشه‌های فرهنگی ارتباط در ایران. تهران: نشر چاپار.

۵۰. مک کوایل، دنیس. (۱۳۸۰). مخاطب‌شناسی. ترجمه مهدی منتظر قائم. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

۵۱. مک کوایل، دنیس. (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی. ترجمه پرویز اجلائی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

۵۲. مک نیل، پاتریک. (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: نشر آگه.

۵۳. مولانا، حمید. (۱۳۸۲). الگوی مطبوعات و رسانه‌های اسلامی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

۵۴. مهدی زاده، سید محمد. (۱۳۹۵). تحلیل کیفی و گفتمانی برنامه «پرگار». تهران: مرکز پژوهش و سنجش افکار صدا و سیما.

۵۵. میلز، سارا. (۱۳۸۲). گفتمان. ترجمه فتاح محمدی. زنجان: هزاره سوم.

۵۶. نوریس، کریستوفر. (۱۳۷۷). گفتمان. ترجمه حسینعلی نوردی. فصلنامه سیاسی- اجتماعی گفتمان بهار. ۱ (۰): ۳۸ - ۱۷.

۵۷. ون‌دایک، تنو. (۱۳۸۷). مطالعاتی در تحلیل گفتمان: از دستور متن تا گفتمان‌کاوی انتقادی. ترجمه پیروز ایزدی، شعبان علی بهرام پور، محمد جواد غلام رضا کاشی، علیرضا خرمایی و تژا میرفخرایی. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.

۵۸. ویندال، سون؛ سیگنیزر، بنو و اولسون، جین. (۱۳۸۷). کاربرد نظریه‌های ارتباطات. ترجمه علیرضا دهقان. تهران: جامعه‌شناسان.

۵۹. هال، استورات. (۱۳۸۲). غرب و غیر غرب: گفتمان و قدرت. ترجمه جلال جلیوند. نامه فرهنگ. شماره ۴۸: ۱۰۷ - ۱۰۰.

۶۰. یورگنسن، ماریان. فیلیپس، لوتیز. (۱۳۸۹). نظریه و روش در تحلیل گفتمان. ترجمه هادی جلیلی. تهران: نشر نی.

آن برای طرح‌های کلان ملی. پایگاه اطلاع رسانی دبیرخانه شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (atf.gov.ir). شناسه خبر: ۲۳۵. بازدید در ۱۳ آبان ۱۳۹۶.

۳۱. سلطانی، علی اصغر. (۱۳۸۴). قدرت، گفتمان و زبان. تهران: نشر نی.

۳۲. شریف زاده، بهمن. (۱۳۹۲). تبیین گفتمان دولت‌های نهم و دهم: کرامت انسانی، مهم‌ترین مبانی گفتمان احمدی نژاد. روزنامه ایران. شماره ۵۴۱۲: ۱۰.

۳۳. صالحی امیری، سید رضا. (۱۳۹۲). به سوی گفتمان اعتدال. پایگاه خبری انتخاب (entekhab.ir). کد خبر: ۱۴۸۸۴۲. بازدید در ۱۳ آذر ۱۳۶۹.

۳۴. علی آبادی، گیتا. (۱۳۸۸). انقلاب اسلامی و گفتمان‌های انتخاباتی در ایران. فصلنامه رسانه. ۲۰ (۱): ۱۴۹ - ۱۱۹.

۳۵. فاضلی، نعمت‌الله و کردونی، روزبه. (۱۳۸۷). رفاه و گفتمان سازندگی. فصلنامه علوم اجتماعی. ۱۵ (۲): ۱۶۱ - ۱۲۵.

۳۶. فاضلی، محمد. (۱۳۸۳). گفتمان و تحلیل گفتمان انتقادی. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی. ۴ (۲): ۱۰۷ - ۸۱.

۳۷. فرجاد، محمد حسین. (۱۳۷۴). آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات. تهران: نشر بدر.

۳۸. کاتلر، فیلیپ و ارمسترانگ، گری. (۱۳۸۳). اصول بازاریابی. ترجمه علی پارسایان. تهران: نشر ادبستان.

۳۹. کریپیندورف، کلسوس. (۱۳۸۶). تحلیل محتوا. ترجمه هوشنگ ناییبی. تهران: نشر نی.

۴۰. کردونی، روزبه و فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۸۸). تحلیل برخی گفتمان‌های رفاهی در دوران اصلاحات. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۸ (۱): ۶۶ - ۳۷.

۴۱. کرسول، جان دبلیو. (۱۳۹۶). طرح پژوهش: رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش. تهران: جهاد دانشگاهی، واحد علامه طباطبایی.

۴۲. کوئن، بروس. (۱۳۸۸). مبانی جامعه‌شناسی. ترجمه غلام عباس توسلی و رضا فاضل. تهران: نشر نی.

۴۳. گائینی، ابوالفضل و حسین زاده، امیر. (۱۳۹۱). پارادایم‌های سه‌گانه اثبات‌گرایی، تفسیری و هرمنوتیک در مطالعات مدیریت و سازمان. فصلنامه راهبرد فرهنگ. ۱۹ (۳): ۱۳۸ - ۱۰۳.

۴۴. گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.

۴۵. لینتون، رالف. (۱۳۷۸). سیر تمدن. ترجمه پرویز مرزبان. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

۴۶. مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۲). متن کامل برنامه، اصول کلی و خط‌مشی دولت دکتر روحانی. خبرگزاری مهر (mehrnews.com). شناسه خبر: ۲۱۱۰۸۸۶. بازدید در ۲۰ دی ۱۳۶۹.